

Anri Riikonen

5.– 6.-LUOKKALAISTEN KAUPUNKILAIS- JA MAALAISLASTEN LUONTOSUHDE

”Mielestäni ihmiset eivät ole osa luontoa,
koska he tuhoavat sitä.”

TIIVISTELMÄ

Anri Riikonen: 5.– 6.-luokkalaisten kaupunkilais- ja maalaislasten luontosuhde. ”Mielestäni ihmiset eivät ole osa luontoa, koska he tuhoavat sitä.”

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma

Joulukuu 2019

Tutkimukseni tavoitteena on lisätä ymmärrystä 5.– 6.-luokkalaisten lasten luontosuhteesta. Erityisesti tutkimuksessani keskityn maaseudulla ja kaupungissa asuvien lasten luontosuhteessa esiintyviin yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin. Lasten luontosuhde on ollut esillä yleisessä keskustelussa niin tutkimuksissa, tieteellisissä teksteissä kuin sanomalehdissäkin. Lasten luontosuhde on tärkeä tutkimuskohde, sillä aikuisuuden luontosuhteelle luodaan pohja lapsena ja luontosuhde vaikuttaa siihen, miten luontoa kohdellaan ja arvostetaan.

Pohjistan tutkimusta luonnon ja luontosuhteen määrittämisellä, jotka ovat molemmat laajoja ja mielipiteitä jakavia käsitteitä. Tutkimukseni aineisto koostuu kyselylomakkeista. Kyselylomakkeiden täyttöön osallistui yksi 5.– 6. luokka maaseutukoulusta ja yksi 5.luokka kaupunkikoulusta. Aineistoa analysoin sisällönanalyysia hyödyntäen, ensin koodaten aineiston ja sen jälkeen teemoitellen sen. Tutkimuskysymyksissä keskityn luontosuhteeseen kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat tiedollinen, toiminnallinen ja elämyksellinen.

Tulokset osoittavat, että maaseudulla ja kaupungissa asuvien lasten luontosuhteissa on eroja tutkimuskysymysten näkökulmista tarkasteltuna. Verrattaessa kaupunkilais- ja maalaislapsia toisiinsa, ei tutkimukseni pohjalta voida sanoa, että toisen ryhmän luontosuhde olisi selkeästi toista vahvempi. Tutkimukseni perusteella kaupunkilaislasten luontosuhde on vahvempi tiedollisesta näkökulmasta ja maalaislasten elämyksellisestä näkökulmasta. Toiminnallisen näkökulman sisällä esiintyi vaihtelua, eikä voida suoraan sanoa, että toisen ryhmän luontosuhde näyttäytyisi tästä näkökulmasta tarkasteltuna vahvempana.

Maalaislasten luontosuhde näyttäisi muotoutuvan tulosten perusteella itsenäisen ja vapaamman luonnossa vietetyn ajan kautta ja kaupunkilaislasten ennemminkin tiedollisten asioiden sekä muiden ihmisten kautta. Tutkimukseni perusteella voidaan olettaa, että molempien ryhmien luontosuhde vaatisikin vielä tukemista ja vahvistusta, mutta eri tavoin ja eri osa-alueilla.

Avainsanat: luontosuhde, luonto, lapset, maaseutu, kaupunki

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1.1	<i>Luonto</i>	6
2.1.2	<i>Luontosuhde</i>	8
2.1.3	<i>Kaupunki ja maaseutu</i>	11
2.2	LUONTOSUHTEEN MUUTOS.....	11
2.3	AIEMPIA TUTKIMUKSIA.....	12
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	15
3.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
3.2	AINEISTONKERUUMENETELMÄ.....	17
3.3	TUTKIMUSAINESTO.....	18
3.4	AINEISTON ANALYYSI	19
4	TUTKIMUSTULOKSET	20
4.1	LUONTOSUHDE TIEDOLLISESTA NÄKÖKULMASTA.....	20
4.2	LUONTOSUHDE TOIMINNALLISESTA NÄKÖKULMASTA.....	26
4.3	LUONTOSUHDE ELÄMYKSELLISESTÄ NÄKÖKULMASTA	33
5	POHDINTA	36
5.1	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA.....	36
5.1.1	<i>Luontokäsityksiä</i>	37
5.1.2	<i>Ihminen osana luontoa</i>	38
5.1.3	<i>Luonnossa vietetty aika</i>	40
5.1.4	<i>Ajanviettotavat luonnossa</i>	41
5.1.5	<i>Luontosuhde ajan saatossa</i>	43
5.1.6	<i>Luontokokemuksia</i>	44
5.2	LUONTOSUHTEEN POHDINTAA JA PÄÄTELMÄÄ	46
5.3	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	46
6	YHTEENVETO	50
6.1	TUTKIMUKSEN TULOKSET TIIVISTETYSTI	50
6.2	JATKOTUTKIMUSIDEAT	50
6.3	OPETTAJAN TYÖ JA LASTEN LUONTOSUHDE.....	51
7	LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, millaisena 5.– 6.-luokkalaisten lasten luontosuhde näyttäytyy. Erityisesti kiinnitän huomiota siihen, millaisia yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia tämän ikäisten maalais- ja kaupunkilaislasten luontosuhteissa on. Luontosuhteen tutkiminen on tärkeää, sillä se toimii pohjana tulevalle vastuulliselle toiminnalle sekä tukee lasten hyvinvointia myös myöhemmällä iällä (Skår, Gundersen & O'Brien 2016). Ympäristön kantokyky ja ekologinen kestävyys ovat yksiä aikamme suurimpia ongelmia (Wilson 2002), ja sen vuoksi lasten vastuullisen toiminnan kehittämisen tukeminen on entistä tärkeämpää.

Tutkimuksen aihe on myös ajankohtainen ja lasten luontosuhteesta on uutisoitu sekä kirjoitettu useissa eri lähteissä. Yllä olevassa kappaleessa viitataan tieteellisiin tutkimuksiin aiheesta ja seuraavaksi käsittelen sanomalehtien kirjoituksia, sillä ne tuovat esille, mistä valtaväestö puhuu ja mitkä aiheet ovat olleet esillä viime vuosien aikana.

Kalevassa (2019) ollaan muun muassa oltu huolissaan siitä, että kaupunkilaislapset jäävät liikkumisen taidoissaan maalaislapsista jälkeen, koska he osallistuvat enemmän ohjattuihin liikuntaharrastuksiin, kun taas maalaislapset ulkoilevat omatoimisesti. Myös ilmastonmuutos on nostettu esille luontosuhteesta puhuttaessa. Ylen haastattelussa Värriin mukaan siirrämme ympäristölle tuhoisaa elämäntapaa lapsille, usein tiedostamatta (Hirvonen 2018). Ratkaisuksi nostetaan esille lasten luontosuhteen tukeminen (Hirvonen 2018). Myös Turun Sanomissa muun muassa Salomäki (2018) kirjoittaa luontosuhteesta. Luonnossa liikkuminen kirjoituksen mukaan opettaa tunteista ja kehittää luontosuhdetta, joka toimii perustana ympäristöongelmien käsittelyssä (Salomäki 2018).

Aihe on myös itselleni tärkeä. Oman huomioni mukaan lapsia ei enää näy yhtä paljon ulkona leikkimässä kuin ennen ja haluankin tutkimuksessani selvittää

asiaa tarkemmin. Koen itse luontokokemukset ja luonnossa vietetyt hetket tärkeänä osana lapsuutta ja kasvua sekä kehitystä. Olen itse kasvanut kaupungissa, mutta koen, että olen ollut onnekaassa asemassa, koska olen siitä huolimatta saanut paljon luontokokemuksia. Muun muassa lähimetsät, puistot ja lapsuudessa viettämäni kesälomat, ja usein muutkin lomat, Itä-Suomessa ovat olleet merkittävässä roolissa elämässäni. Olen kuitenkin huolissani niistä kaupunkilaislapsista, joilla ei ole mahdollisuuksia tällaisiin kokemuksiin tai jotka eivät hakeudu heitä lähellä oleviin luontokohteisiin ulkoilemaan. Olen itse kaupungissa asuvien lasten kanssa toimiessani huomannut, että luonnosta on vieraannuttu, eivätkä lapset juurikaan tunne luontoa. Tutkimuksessa mielenkiintoni kohdistuukin siihen, onko maaseudulla ja kaupungissa asuvien lasten luontosuhteissa eroja.

Tulevana opettajana näen myös opettajan roolin osana lasten luontosuhteen kehitystä. Jotta opettajana pystyisi saamaan oppilaat kiinnostumaan luontoon liittyvästä opetuksesta, tulisi opettajan tietää, mitä oppilaat arvostavat luonnossa ja hyödyntää tätä opetuksessa (Sjöblom 2012). Oppilaiden olisi myös tärkeää ymmärtää olevansa osa luontoa ja opettaja voi opastaa oppilaita tässä. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nostetaan esille luontosuhteen tärkeys ja sen toimiminen tulevan ympäristönsuojelun pohjana (Opetushallitus 2014).

Luontosuhde rakentuu useista eri tekijöistä. Tärkeänä luontosuhteen kehittymisessä nähdään muun muassa luontokokemukset, jotka tukevat lasten luonto- ja ympäristötietoisuutta (Skår ym. 2016). Tutkimuksessani painotankin juuri toiminnallista ja elämyksellistä suhdetta luontoon. Lisäksi nostan esille tiedollisen näkökulman luontosuhteen tarkastelussa, sillä sen kautta saan kuvaa siitä, mitä oppilaat ylipäätään käsittävät kuuluvan luontoon ja millainen kuva heillä on luonnosta.

Tutkimuksessa pyrin selvittämään oppilaiden luontosuhdetta heidän omien kirjoituksiensa kautta, joista aineistoni muodostuu. Aineistoni koostuu kyselylomakkeista, jotka oppilaat täyttivät itsenäisesti koulupäivän aikana. Tutkimus on laadullinen ja hyödynnän aineiston analysoinnissa sisällönanalyysejä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Keskeiset käsitteet

Seuraavaksi määrittelen tutkimukseni keskeisimmät käsitteet. Tärkein käsite tutkimuksessani on luontosuhde, mutta jotta voimme tarkastella sitä paremmin, tulee myös luonnon käsitettä avata ensin. Luonnon käsite liittyy myös itsessään tutkimukseen ja siinä käsiteltävään aineistoon, jonka vuoksi on tärkeää tarkastella sitä paremmin. Lopuksi määrittelen myös maaseudun ja kaupungin käsitteet, jotta saadaan hahmotettua, mikä on kaupunkia ja mikä maaseutua.

2.1.1 Luonto

Luonto käsitteenä ei ole yksiselitteinen. Sen määrittelyyn vaikuttavat monet asiat, esimerkiksi kulttuuri ja aikakausi, jota eletään (Valkonen 2010). Valkonen (2010) esittää, että nykyisen modernin käsityksen mukaan luonto nähdään yleensä kulttuurille vastaisena. Toisaalta Valkonen (2010) esittää myös, että yksittäisillä ihmisillä on erilaisia luontokäsityksiä. Ihmisillä voi olla erilaisia ajatuksia siitä, mihin luonto loppuu ja mistä se alkaa. Myös Björn (2014) nostaa esille, että ihmisten omat elämäkokemukset vaikuttavat heidän luontokäsityksiinsä. Toisaalta Björn (2014) esittää, että ihmisten luontokäsitykset ovat myös yhteiskunnallisesti kerrostuneita. Lasten omat käsitykset luonnosta ovat esillä myös tässä tutkimuksessa. Kuten Skår ym. (2016) esittävät, luonto ei välttämättä näyttäydy lapsille samoin kuin aikuisille. Toisaalta taas Aho (1987) esittää, että jo kahden ensimmäisen kouluvuoden

aikana luonto saa saman merkityssisällön kuin aikuisella. Tutkimuksessa yritän myös selvittää, käsittävätkö maalais- ja kaupunkilaislapset luonnon eri tavoin.

Kuru (1996) havaitsi tutkimuksessaan, että 10–11-vuotiaat lapset käsittävät pääsääntöisesti luonnoksi elollisen luonnon, kuten kasvit, puut ja eläimet. Lisäksi hän havaitsi, että oppilaat määrittivät luonnon toisaalta faktisen tiedon kautta ja toisaalta omien subjektiivisten kokemustensa kautta (Kuru 1996). Oppilaat siis esimerkiksi käsittivät luontoon kuuluvaksi muun muassa puut ja eläimet, mutta liittivät käsitykseensä luonnosta myös omia kokemuksiaan, kuten luonnon kauneuden tai rauhallisuuden (Kuru 1996). Kuru (1996) kertoo myös, että aineiston pohjalta näyttää siltä, että oppilaat ovat vieraantuneet ajatuksesta, että ihminen olisi osa luontoa.

Faehnle ym. (2014) määrittävät artikkelissaan erikseen kaupunkiluonnon. He määrittävät kaupunkiluonnoksi kaupunki- ja taajamaympäristöjen luontoalueet, kuten metsät, rannat, kalliot, viljelykset, puistot ja yksityiset pihat sekä yksittäiset luontoelementit (Faehnle ym. 2014). Faehnen ym. (2014) kaupunkiluontoajatus tulee lähelle Laaksoharjun ja Rapen (2010) käsitystä luonnosta, johon he sisällyttävät kaikki paikat ulkona, joissa on kasvillisuutta.

Willamo (2004b) kertoo, että ihmisillä on tapana jaotella luonto muuttamattomaan ja ihmisen muuttamaan luontoon. Tämä raja ei kuitenkaan ole selvä ja Willamo (2004b) esitteleekin jatkumoajattelun, joka ei tee jyrkkää rajaa luonnon ja ei-luonnon välille. Myös Sulkunen (2002) näkee, että luontoa ja kulttuuria ei voi täysin erottaa toisistaan. Luontoa on läsnä kaikkialla eikä sitä Willamon (2004b) mukaan pysty täysin rajaamaan kulttuurista. Tässä ajattelussa Willamo (2004b) näkee luontona esimerkiksi ilman, veden ja maan. Tämä nostaa esille hyvin sen, kuinka monimutkaisesta ja vaikeasti määriteltävästä asiasta puhutaan luonnosta puhuttaessa.

Luonto voidaan siis käsittää monin eri tavoin. Tutkimukseen liittykin oleellisesti Valkosen (2010) ja Björnin (2014) ajatus ihmisten erilaisista luontokäsityksistä. Aineistoa analysoidessa pyrin huomioimaan, että luonto voidaan hahmottaa eri tavoin ja ihmiset voivat ajatella rajan luonnon ja ei-luonnon välillä eri tavoin.

2.1.2 Luontosuhde

Jos luonto ei ole helposti määriteltävä käsite, ei sitä myöskään ole luontosuhde. Luontosuhteen määrittelyyn liittyy muun muassa se, mikä käsitetään luonnoksi. Tutkimuksessa lähestytäänkin luontosuhdetta esimerkiksi sen kautta, minkä lapset käsittävät olevan luontoa. Luontosuhteen määrittely on haastavaa myös siksi, että on erilaisia tapoja tutkia luontosuhdetta ja täten myös painotetaan erilaisia asioita määritellessä ihmisen luontosuhdetta. Ehkä yleisin tapa määrittää luontosuhde on nähdä se luontoon kohdistuvana asenteena, ajattelutapana tai arvona (Puhakka 2014).

Väyrysen (2006) mukaan luonnon arvoa on nostettu enemmän esiin kulttuurin kehittyessä. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nostetaan esille luontosuhteen tärkeys (Opetushallitus 2014). Siinä muun muassa mainitaan, että omakohtainen luontosuhde pohjaa tulevaa ympäristönsuojelua ja että ihmisenä kasvuun liittyy oleellisesti sen ymmärtäminen, että ihminen on osa luontoa ja riippuvainen siitä (Opetushallitus 2014). Lisäksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nostetaan yleisesti esille luontosuhteen vahvistamisen tärkeys (Opetushallitus 2014).

Sekä Drougge (2007) että Skår ym. (2016) näkevät tärkeänä, että lapsi saa luontokokemuksia mahdollisimman nuorena. Luontokokemukset tekevät lapsista aikuisina luonto- ja ympäristötietoisia (Drougge 2007). Luonnossa olemisella on myös monia henkilökohtaisia positiivisia vaikutuksia (Skår ym. 2016). Luonnossa oleminen vaikuttaa positiivisesti esimerkiksi lasten terveyteen ja kehitykseen (Skår ym. 2016). Skår ym. (2016) ja Cantell (2011) näkevät kaikki tärkeänä myös sen, että lapset leikkivät omatoimisesti ja vapaasti luonnossa.

Myös Cantell (2011) näkee lapsuuden luontokokemukset tärkeänä tulevan luontosuhteen kannalta, sillä hänen mukaansa perusta luontosuhteelle luodaan lapsina. Luontosuhteeseen hän määrittelee sisältyvän sen, mikä merkitys luonnolla on ihmiselle, kuinka se ilmenee ihmisen elämässä ja millaisen arvon ihminen luonnolle antaa (Cantell 2011). Cantellin (2011) mukaan luontokokemuksia voi syntyä melkein missä vain, missä on vähänkin luontoa, kunhan vain osaa havaita sen. Kuten Drougge (2007) sekä Skår ym. (2016) näkee myös Cantell (2011) luontosuhteen pohjana tulevalle vastuulliselle

toiminnalle sekä perustana omalle hyvinvoinnille. Willamo (2004a) taas jäsentää luontosuhdetta kahden kysymyksen perusteella. Ensimmäinen keskittyy sen tarkasteluun, katsotaanko ihmisen kuuluvan luontoon ja toinen siihen, keskitytäänkö luontosuhteen tarkastelussa vain ihmisen suhteeseen ulkopuoliseen luontoon vai myös hänen suhteeseensa sisäiseen luontoonsa (Willamo 2004a). Willamo (2004a) nostaa esille myös, että luontosuhde kuuluu pakostakin jokaiseen ihmiseen sitä kautta, että hän ylipäättään syö ja hengittää. Kaikilla ihmisillä on siis luontosuhde, mutta se on jokaisella erilainen (Willamo 2004a). Tyrväinen (2014, 76) puolestaan jäsentää luontosuhdetta nelikentässä, jossa eri luontosuhteen tyypit asettuvat kentälle sen mukaan, kuinka suuria kaupungin ja luonnon vetovoimaisuus ovat suhteessa toisiinsa. Tyrväinen (2014, 76) jakaa luontosuhteet viiteen tyyppiin, joiden vastakkaisissa ääripäissä ovat aidot urbaanit ja aidot luontoihmiset.

Myös Tyrväinen, Korpela ja Ojala (2014) korostavat luonnon roolia terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. He nostavat kuitenkin esille huolensa kaupungistumisen suhteen (Tyrväinen ym. 2014). Luontoalueet ovat vähissä tiiviisti rakennetuilla kaupunkialueilla, jolloin erityisesti lasten ja nuorten luontosuhde olisi heidän mukaansa murroksessa (Tyrväinen ym. 2014). Stressistä palautuminen on esimerkiksi huomattavasti parempaa metsässä ja puistossa kuin kaupungin keskustassa (Tyrväinen ym. 2014).

Niemelä, Furman, Halkka, Hallanaro ja Sorvari (2011) esittävät toiveen, että ihmisen toiminta voisi muuttua piittaamattomasta hyväksikäytöstä kunnioittavaksi kumppanuudeksi luonnon kanssa. Myös Drougge (2007) nostaa esille, että jo lapsen tulisi ymmärtää itsensä ja muut ihmiset osaksi luontoa ja riippuvaisuutensa siitä. Leinonen (1979) tuo asiasta esille toisenlaisen näkökulman sanomalla, että ihminen luonnon osana olisi mahdottomuus, sillä ihmisen toiminta muuta eliöstöä kohtaan on ollut alistavaa ja ihmisen nautintaoikeus on nostettu muun eliöstön yläpuolelle. Leinonen (1979) siis määrittelee ihmisen kuulumattomuuden osaksi luontoa sen perusteella, kuinka ihminen toimii.

Suopajärvi ja Valkonen (2003) esittävät, että luontosuhdetta ei voisi täysin määritellä. Tätä he perustelevat siten, että ei voida tietää, mitä tuo suhde todella sisältää ja millainen se on. He esittävät esimerkiksi, että luontosuhde on tilannesidonnainen, käytännöllinen, ideaalinen ja symbolinen, kaikkia yhtä

aikaa. Tämä tarkoittaa sitä, että luontosuhde on toisaalta kulttuurisidonnainen ja toisaalta se taas muotoutuu jokapäiväisessä toiminnassa sosiaalisten käytäntöjen kautta. (Suopajarvi & Valkonen 2003.) Muun muassa tämän vuoksi en tutkimuksessa pyri muodostamaan tarkkoja luontosuhdetyppejä.

Ehkä yleisimmin luontosuhde käsitetään luontoon kohdistuvaksi asenteeksi, ajattelutavaksi tai arvoksi (Puhakka 2014). Puhakka (2014) kuitenkin esittää, että tutkimuksissa ollaan todettu, että nämä selittävät huonosti käytännön toimintatapoja. Luontosuhdetta olisikin tämän pohjalta antoisampaa käsitellä käytännöllisen ulottuvuuden kautta (Puhakka 2014). Arvot ja asenteet vaikuttavat kyllä luontosuhteeseen, mutta suuremmassa roolissa Puhakan (2014) mukaan ovat toiminnalliset suhteet, jotka ovat esillä myös tässä tutkimuksessa.

Drouggen (2007) ja Willamon (2004a, 2004b) mukaan luontosuhteeseen vaikuttaa, katsotaanko ihmisen kuuluvan osaksi luontoa. Myös Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa tuodaan tämä asia esille (Opetushallitus 2014). Näissä teksteissä nostetaan tärkeäksi se, että lapsi ymmärtäisi itsensä ja muut ihmiset osaksi luontoa (Drougge 2007; Opetushallitus 2014; Willamo 2004a, 2004b). Tämän vuoksi ihmisten kuuluminen luontoon nousi yhdeksi aiheeksi tutkimuksessa ja sitä kautta myös kyselylomakkeissa.

Tässä tutkimuksessa käsitän luontosuhteen monitahoisena asiana. Ymmärrän luontosuhteen suhteeksi, joka on jokaisella ihmisellä erilainen. Toisaalta liitän tutkimuksessa luontosuhteeseen kuitenkin käsityksen ihmisten kuulumisesta luontoon. Näen luontosuhteen tutkimuksessa suhteena, johon vaikuttaa luonnossa vietetty aika ja tätä kautta luonnosta saadut kokemukset ja elämykset, jotka vaikuttavat lasten luontosuhteeseen myöhemmälläkin iällä (Cantell 2011). Tutkimuksessa tarkastelen myös kenen kanssa lapsi viettää aikaa luonnossa, sillä saatu malli luontosuhteesta ja luonnon kohtelusta sekä arvostuksesta vaikuttaa todennäköisesti myös lapsen omaan luontosuhteeseen. Näitä vaikutteita lapsi saa perheeltä ja vanhemmaksi tullessaan yhä enemmän myös ystäviltä. Kuten Puohiniemi (2002) kertoo, omaksutaan arvot elämän kuluessa eri yhteyksien kautta, muun muassa kotoa, koulusta ja harrastuksista. Luontosuhteeseen voidaan nähdä sisältyvän ihmisen antama arvo luonnolle (Cantell 2011), ja tätä kautta näen tutkimuksessa erilaisten läheisten välittämien arvojen vaikuttavan myös yksilön luontosuhteeseen.

2.1.3 Kaupunki ja maaseutu

Tutkimukseen liittyy oleellisesti myös kaupungin ja maaseudun käsitteet, sillä tutkimus toteutetaan näissä kummassakin ympäristössä. Tutkimuksessa vertaan maalais- ja kaupunkilaislasten luontosuhdetta ja, jotta tämä voidaan tehdä, täytyy määrittellä, mitä tarkoitetaan maaseudulla ja kaupungilla sekä kuinka nämä rajataan toisistaan. Tutkimuksessa keräsin aineiston Tampereelta ja Kouvola.

Maaseutu on monitahoinen käsite ja siksi sen määrittelyyn ei ole yhtä tiettyä tapaa (Tilastokeskus 2003). Yksi tapa erottaa maaseutu- ja kaupunkialueet toisistaan on OECD:n käyttämä määrittely, joka pohjaa väestötiheyteen alueella (Tilastokeskus 2003). OECD:n raja maaseudun ja kaupungin välille on 150 asukasta neliökilometrillä, jolloin alle tämän jäävät alueet ovat maaseutua ja yli menevät kaupunkia (Tilastokeskus 2003). OECD:n määrittelyn mukaan Kouvola on maaseutukunta, sillä sen noin 33 asukasta neliökilometrillä jää reilusti alle rajan (Maanmittauslaitos 2019; Tilastokeskus 2003, 2019). Tampereen väestötiheys on noin 450 asukasta neliökilometrillä, joka on reilusti yli OECD:n rajan, joka on 150 asukasta neliökilometrillä, tehden Tampereesta kaupungin (Maanmittauslaitos 2019; Tilastokeskus 2003, 2019).

2.2 Luontosuhteen muutos

Skår ym. (2016) nostavat esille, että norjalaisten lasten vapaa luonnossa leikkiminen on vähentynyt. Uskon, että Norjan tilanne on verrattavissa ainakin jossakin määrin myös Suomen tilanteeseen, sillä molemmissa niissä luonto on lähellä, ja ne ovat myös kulttuurisesti lähellä toisiaan. Myös Laaksoharjun ja Rapen (2010) mukaan suora kosketus luontoon on vähentynyt. Skår ja Krogh (2009) kertovat, että vaikka Norjassa kaupungeistakin pääsee yleensä helposti luontoon, monet eivät hyödynnä tätä mahdollisuutta eivätkä vietä juurikaan aikaa luonnossa.

Skår ym. (2016) keskittyvät muutaman vuosikymmenen aikana tapahtuneeseen muutokseen. Heidän mukaansa nykyään lasten luonnossa oleminen tapahtuu lähinnä vain heidän vanhempiensa tai muiden aikuisten ohjauksessa (Skår ym. 2016). Skårin ja Kroghin (2009) mukaan lasten vähentynyt vapaa luonnossa leikkiminen olisi yleinen länsimainen trendi eikä se rajoittuisi vain kaupunkialueille. Lapset viettävät suuren osan ajastaan ohjatun toiminnan sekä instituutioiden parissa ja vapaa-ajallaan he viettävät aikaa tietoteknisten laitteiden, kuten konsolipelien, tietokoneiden ja televisioiden, parissa (Skår & Krogh 2009).

Skårin ja Kroghin (2009) tutkimus keskittyy noin 5–11-vuotiaisiin lapsiin. He haastattelivat tutkimusta varten ihmisiä, jotka ovat olleet lapsia 1945–1960-luvulla ja ihmisiä, jotka ovat olleet lapsia 1960–1980-luvulla. Lisäksi osalla haastateltavista oli itsellään lapsia, jotka olivat tutkimuksen aikaan 5–11-vuotiaita. 1945–1960-luvulla lapsia olleet käyttivät luonnon ympäristöissä enemmän aikaa erilaisten velvollisuuksien parissa kuin 1960–1980-luvulla lapsia olleet. Molemmat sukupolvet leikkivät ja pelasivat luonnossa vapaasti. (Skår & Krogh 2009.) Tutkimuksen mukaan tämä vapaa luonnossa leikkiminen ja pelaaminen on vähentynyt lasten kohdalla, jotka olivat tutkimuksen tekovuonna eli vuonna 2009 5–11-vuotiaita (Skår & Krogh 2009).

2.3 Aiempiä tutkimuksia

Lasten luontosuhteesta on tehty tutkimuksia myös aiemmin (Jaakkola 2016; Koskimäki 2018; Laaksoharju & Rappe 2010; Leppäaho 2011). Suurin osa lasten luontosuhteeseen liittyvistä tutkimuksista vaikuttaa olevan opinnäytetöitä. Edellä mainitsemistani pro gradu -tutkielmia ovat Jaakkolan (2016), Leppäahon (2011) ja Koskimäen (2018) tutkimukset. Kaikki mainitsemani pro gradu -tutkielmat kuitenkin poikkeavat jonkin verran omasta tutkimuksestani (Jaakkola 2016; Koskimäki 2018; Leppäaho 2011). Jaakkola (2016) muun muassa tuo vahvasti esille myös riistaeläintietoisuuden eikä vertaa maaseudulla ja kaupungissa asuvien luontosuhdetta toisiinsa, kuten itse teen. Leppäaho (2011)

taas tutkii luontosuhdetta biologian opetuksen näkökulmasta sekä eri ikäryhmiä verraten. Koskimäki (2018) tutkii luontosuhdetta luontokokemusten kautta, mutta ei myöskään vertaile maaseudulla ja kaupungissa asuvien luontosuhdetta.

Lähimmäksi omaa aihettani tulee Laaksoharjun ja Rapen (2010) artikkeli, jossa he myös tutkivat luontosuhdetta suhteessa asuinpaikkaan. Heidän tutkimuksensa keskittyy kuitenkin paljolti kasvituntemuksen sekä kasviston ympärille, mitä kautta se eroaa omastani (Laaksoharju ja Rappe 2010). Lisäksi Kurun (1996) liseniaattitutkielma otsikolla ”Ala-asteen viidennen luokan oppilaiden ja luonnon välisen suhteen tarkastelu vastuullisen ympäristötoiminnan kontekstissa” käsittelee lasten luontosuhdetta. Ikäryhmä Kurulla (1996) on sama kuin omassa tutkimuksessani, mutta konteksti eri. Kuru (1996) ei myöskään tee vertailua maalais- ja kaupunkilaislasten välillä.

Ulkomaisista tutkijoista lasten luontosuhdetta ovat tutkineet muun muassa Skår ym. (2016) sekä Skår ja Krogh (2009). Skår ym. (2016) pohtivat nykyajan perheiden luonnossa viettotapoja. Skår ja Krogh (2009) tutkivat, kuinka lasten vapaa-ajan vietto on muuttunut vuosikymmenten varrella ja pohtivat, miten vähentynyt vapaa luonnossa liikkuminen voi vaikuttaa lapsiin. Kumpikaan näistä ei siis ole samanlainen oman tutkimukseni kanssa, vaikka yhtäläisyyksiä löytyykin.

Ala-Kauhaluoman ja Heinosen (1999) tutkimus on lähellä omaa tutkimustani. He tutkivat maaseudulla ja suurkaupungissa asuvien 5.- ja 6.-luokkalaisten lajituntemusta ja luontosuhdetta. Heillä on siis sama ikäluokka kuin minulla sekä sama intressi sitä kautta, että hekin tutkimuksessaan selvittävät maalais- ja kaupunkilaislasten eroja luontosuhteessa. Heillä on lisäksi vielä lajituntemuksen tutkimista. Ajattelin kuitenkin, että näin samankaltaisen tutkimuksen olemassaolo ei haittaa, koska kyseinen tutkimus on tehty vuonna 1999. (Ala-Kauhaluoma & Heinonen 1999.) Koen, että on aiheellista tutkia aihetta uudelleen, sillä lapsuus nykyajan 5.–6.-luokkalaisilla on ainakin tietotekniikan räjähtäneen kasvun myötä erilainen. Myös aatteet ovat saattaneet muuttua 20 vuoden aikana ja minusta on mielenkiintoista verrata oman tutkimukseni lopussa lyhyesti tuloksiani Ala-Kauhaluoman ja Heinosen tuloksiin vuodelta 1999, ja tarkastella, onko lasten luontosuhde muuttunut parissa kymmenessä vuodessa. Lisäksi tulee huomioida, että Ala-Kauhaluoman ja

Heinosen (1999) tutkimus on vain opinnäytetyö. Aiheesta olisikin antoisaa saada laajempaa tutkimusta.

Tutkimukseni lopussa vertailen aiempien tutkimusten tuloksia omiini. Pysin tuomaan esille yhtäläisyyksiä sekä eroja muiden ja oman tutkimukseni välillä sekä tekemään vanhempien tutkimusten kohdalla lyhyttä historiallista vertailua.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä tutkimuksessa käytän käytännön syistä kaupungissa asuvista ja koulua käyvistä lapsista lyhyempää nimitystä kaupunkilaislapset ja maaseudulla asuvista ja koulua käyvistä lapsista nimitystä maalaislapset.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tavoitteeni on selvittää 5.– 6.-luokkalaisten lasten luontosuhdetta. Erityisesti tutkimuksessa keskityn siihen, onko 5.– 6.-luokkalaisten maalais- ja kaupunkilaislasten luontosuhteissa eroja tai yhtäläisyyksiä ja millaisia mahdolliset erot ja yhtäläisyydet ovat. Tämän ajatuksen pohjalta muodostin kolme täsmentävää tutkimuskysymystä, joissa kaikissa vertaan samalla myös kaupunkilais- ja maalaislasten eroja ja yhtäläisyyksiä. Tutkimuskysymykset muotoutuivat lopulliseen muotoonsa aineistonkeruun jälkeen, kun sain tietää, mitä asioita oppilaiden vastauksista nousi esille.

Tutkimuskysymykset:

Millaisena luontosuhde näyttäytyy:

1. Tiedollisesta näkökulmasta?
2. Toiminnallisesta näkökulmasta?
3. Elämyksellisestä näkökulmasta?

Koskimäki (2018) analysoi tutkimuksessaan oppilaiden luontosuhdetta kognitiivisen ja affektiivisen ulottuvuuden kautta ja muodostaa analyysirunkonsa ja -kysymyksensä näiden kahden ulottuvuuden pohjalta. Koskimäki (2018)

hyödyntää analyysirunkonsa muodostuksessa Palmerin puumallia, jossa Palmer jäsentää ympäristökasvatusta kolmen eri kategorian kautta: oppiminen ympäristöstä, toimiminen ympäristön puolesta ja oppiminen ympäristössä, lisäksi kaiken pohjana toimii merkittävät elämäkokemukset. (ks. Palmer 1998). Hyödynnän tutkimukseni analysoinnin suunnittelussa Koskimäen (2018) rakentamaa analyysirunkoa ja -kysymyksiä. Omassa tutkimuksessani nostan Koskimäen (2018) tapaan esille tiedollisen eli kognitiivisen näkökulman. Lisäksi tutkimuksessani tuon esille elämyksellisen näkökulman, joka liittyy affektiiviseen ulottuvuuteen, jota Koskimäki (2018) hyödyntää. Koskimäki (2018) pohtii affektiivisen ulottuvuuden alla oppilaiden tunnekokemuksia, mutta itse pyrin tutkimuksessani keskittymään ennemminkin siihen, millaisia elämyksiä oppilaat ovat kokeneet ja pitäneet mielenkiintoisina tai hienoina. Lisäksi nostan tutkimuksessa esille toiminnallisen näkökulman.

Tiedollista näkökulmaa tutkin aineiston kahden kysymyksen kautta: ”Mikä mielestäsi on luontoa?” ja ”Ovatko ihmiset mielestäsi osa luontoa?”. Näiden molempien kysymysten kautta pyrin saamaan esille oppilaiden käsityksiä ja tiedollista näkökulmaa suhteessa luontoon sekä ihmisen ja luonnon suhteeseen. Koskimäki (2018) on tarkastellut analysoidessaan kognitiivista ulottuvuutta sitä, millaisena oppilaat kuvaavat luonnon ja mitä paikkoja he siihen sisällyttävät. Pohdin omassa tutkimuksessani näitä samoja asioita ja lisäksi sitä, millaisena oppilaat hahmottavat ihmisen ja luonnon suhteen.

Toiminnallista näkökulmaa avaavan aineiston kysymysten ”Mitä yleensä teet luonnossa?”, ”Kuinka usein vietät aikaa luonnossa?” ja ”Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa?” kautta. Näiden kysymysten kautta pyrin saamaan selville oppilaiden käytännön toimintatapoja. Puhakka (2014) esittää toiminnallisten suhteiden olevan suuressa roolissa luontosuhteen kehittymisessä, jonka vuoksi toiminnallinen näkökulma valikoitui mukaan myös omaan tutkimukseeni.

Viimeiseksi tarkastelen oppilaiden luontosuhdetta elämyksellisestä näkökulmasta. Oppilaat vastasivat kyselylomakkeessa kohtaan, jossa pyydettiin kertomaan jokin hieno tai mielenkiintoinen asia, jonka he ovat kokeneet luonnossa. Tämä osaltaan liittyy Koskimäen (2018) hyödyntämään affektiiviseen ulottuvuuteen, sillä voimme ajatella, että jos jokin asia on koettu hienona tai muuten mielenkiintoisena, on se myös herättänyt joitain tunteita. Tutkimuksen kysymyksenasettelulla saa lähinnä myönteisiä vastauksia, jolloin

erilaisten tunnekokemusten analysointi ei olisi antoisaa, samoin kuin Koskimäen (2018) tutkimuksessa. Elämyksellisessä näkökulmassa pyrinkin keskittymään nimenomaan siihen, millaisia asioita lapset ovat kokeneet ja mitä kokemiaan asioita, he pitävät hienoina tai mielenkiintoisina.

Tavoitteeni on saada aineiston kautta tietoa ja ymmärrystä maalais- ja kaupunkilaislasten luontosuhteesta. Pyrin muodostamaan kuvaa oppilaiden luontosuhteista sekä maalaislasten ja kaupunkilaislasten luontosuhteisiin liittyvistä eroista näiden kolmen eri näkökulman kautta. Lähestyn luontosuhdetta useammasta eri näkökulmasta, sillä uskon, että siten saan siitä laajemman ja monipuolisemman kuvan.

3.2 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen aineistonkeruun toteutin kyselylomakkeilla. Kyselylomake sisälsi sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Kyselylomakkeiden täyttöön osallistui maaseudulta yksi luokka ja kaupungista yksi luokka, joten kyseessä oli tutkittavasta joukosta otettu otos (Järvinen & Järvinen 2011). Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kysely, sillä tiedusteltavia asioita oli melko vähän ja käytännön syistä oli helpompi toimittaa lomakkeet itsestäni kaukana olevaan maaseutukouluun. Tutkimuksessa tietoja, joihin oletettavasti tulisi vain tietyt vastaukset, kysyttiin valmiita vastausvaihtoehtoja hyödyntämällä. Osa kysymyksistä taas vaati avoimen vastauksen, sillä niistä ei voinut tehdä valmista kattavaa luokitusta.

Tärkeää tutkimuksen kannalta on, että osallistujat voivat vastata kyselylomakkeisiin turvallisista ja luottavaisista mielin. Tutkimuksessa tämä toteutui muun muassa siten, että oppilaat saivat täyttää lomakkeet täysin anonyymisti, jolloin heidän ei tarvinnut ilmoittaa esimerkiksi nimeään tai sukupuoltaan. Lisäksi lupa tutkimuksen tekemiseen pyydettiin koulujen rehtoreilta, luokkien opettajilta, kaupungilta ja lisäksi oppilaiden vanhemmille laitettiin viestiä tutkimuksesta.

3.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineiston keräsin kahdesta erilaisesta koulusta. Tutkimukseen valitsin pienen maaseutukoulun Kymenlaaksosta, Kouvolan kaupungin ympäristöstä ja kaupunkikoulun Tampereelta. Tampereen koulu määritellään tutkimuksessa kaupunkikouluksi, sillä se sijaitsee Suomen kolmanneksi suurimman kaupungin lähiössä (Tampereen kaupunki 2019). Kouvolan kunta on luokiteltu kaupungiksi (Kouvolan kaupunki 2019), mutta tutkimuksen koulu sijaitsee harvaan asutulla alueella Kouvolan maaseudulla, joten tutkimuksessa se luokitellaan maaseutukouluksi.

Kaupunkikoulusta vastaajia luokalta oli 20 ja maaseutukoulusta 18. Tutkimusaineisto on melko suppea, joten pitkälle vieviä päätelmiä siitä ei voi tehdä, mutta se kenties antaa ainakin osviittaa aiheesta. Tampereen koulussa kyselylomakkeisiin vastasi viidesluokka ja Kouvolasta yhdysluokka, jossa oli viides- ja kuudesluokkalaisia, jotta vastaajamäärät olisivat lähempänä toisiaan. Tämän ei oletettu vaikuttavan merkittävästi tutkimukseen, sillä iällisesti eroa viides- ja kuudesluokkalaisten välillä on vähän. Tutkimusjoukoksi valikoituivat alakoulun ylimmät luokat erityisesti siksi, että kyselylomakkeiden täyttö, vaikkakin lyhyiden sellaisten, vaatii, että oppilaat jaksavat keskittyä vastaamiseen ja osaavat ilmaista itseään myös kirjoittamalla. Lisäksi oleellista oli, että oppilaat myös ymmärtävät kysymykset ja osaavat vastata niihin.

Kyselylomake koostui yhteensä kuudesta kysymyksestä, joista neljä oli avointa (1. ja 2. sekä 5. ja 6.) ja kaksi suljettua (3. ja 4.). Kyselylomakkeessa kysyin: 1. "Mikä mielestäsi on luontoa?", 2. "Mitä yleensä teet luonnossa?", 3. "Kuinka usein vietät aikaa luonnossa?", 4. "Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa?", 5. "Kerro jokin hieno tai mielenkiintoinen asia, jonka olet kokenut luonnossa." ja 6. "Ovatko ihmiset mielestäsi osa luontoa?".

3.4 Aineiston analyysi

Analyysimenetelmänä tutkimuksessa käytän sisällönanalyysia ja erityisesti vielä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Teoriaohjaava sisällönanalyysi jää aineistolähtöisen ja teorialähtöisen sisällönanalyysiin välimaastoon. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla, samoin kuin aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Erona kuitenkin on, että abstrahoinnissa kiinnitetään empiirinen aineisto teoriaan. Sisällönanalyysin avulla pyritään aineistosta nostamaan esille yhtäläisyyksiä ja eroja eritellen sekä tiivistäen tietoa ja tätä kautta muodostamaan tiivistetty kuvaus käsiteltävästä asiasta. Sisällönanalyysi usein alkaa aineiston koodauksella, jonka jälkeen edetään yleisimmin joko luokitteluun, teemoitteluun tai tyyppittelyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009.)

Tässä tutkimuksessa ensin koodasin aineistoni ja sen jälkeen etenin teemoitteluun, joka on laadullisen aineiston analyysitapa (Tuomi ja Sarajärvi 2009). Siinä jaetaan aineisto pienempiin osiin ja tämän jälkeen ryhmitellään aiheiden mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009). Teemoittelun toteutin tutkimuskysymysteni pohjalta.

Analysoin tutkimuskysymykset aiemmin esittämässäni järjestyksessä. Jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelen myös sitä, kuinka kyseisessä näkökulmassa nousee esille maalais- ja kaupunkilaislasten erot ja yhtäläisyydet. Pyrin kuvaamaan luontosuhdetta ja vastaamaan tutkimuskysymyksiin selitysten, taulukoiden ja aineistositaattien kautta. Kuten teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin kuuluu, käsittelen aineistoa ensin sen ehdoilla ja lopuksi yhdistän tutkimuksesta saamani oleellisen tiedon teoriaan ja vertailen saamaani tietoa suhteessa teoriaan.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Käytän oppilaista koodeja aineiston tutkimustulosten käsittelyssä anonyymiteetin ja selkeyden vuoksi. Muodostin koodit kirjaimia ja numeroita yhdistäen niin, että kirjain K viittaa kaupunkilaislapsen vastaukseen ja kirjain M maalaislapsen vastaukseen. Kirjainten perään liitin vielä numerot niin, että jokaisen oppilaan lomaketta vastasi yksi numero. Kaupunkilaislasten vastauksia ovat K1 - K20 ja maalaislasten vastauksia M1 - M18.

4.1 Luontosuhde tiedollisesta näkökulmasta

Ensimmäinen, tiedolliseen näkökulmaan keskittyvä, tutkimuskysymys liittyy kyselylomakkeen ensimmäiseen ja viimeiseen kysymykseen. Ensimmäisen kysymyksen kautta pyrin saamaan esille ja ymmärtämään, mikä lasten mielestä on luontoa ja kuinka he käsittävät sen ja kuvailevat sitä. Alla on taulukko siitä, mitä lapset yleisimmin katsoivat olevan luontoa. Otin mukaan kaikki aiheet, jotka nousivat esille kahdesti tai useammin joko maalaislasten tai kaupunkilaislasten vastauksissa.

Mikä mielestäsi on luontoa?

	Monessako vastauksessa mainittu kyseinen asia:	
Mikä mielestäsi on luontoa?	Kaupunkilaislapset (20)	Maalaislapset (18)
Metsät	9 (45 %)	13 (72 %)
Puut	9 (45 %)	8 (45 %)
Eläimet	6 (30 %)	5 (28 %)
Kasvit ja sienet	6 (30 %)	6 (33 %)
Eloton luonto	1 (5 %)	3 (17 %)
Vesistöt	2 (11 %)	-
Jokin, mitä ei ole rakennettu	2 (11 %)	-
Rauhallinen paikka	2 (11 %)	3 (17 %)
Pellot	1 (5 %)	2 (11 %)

Taulukosta 1 voimme huomata, että sekä maalais- ja kaupunkilaislapset käsittivät yleisimmin luonnoksi elollisen luonnon, kuten metsän, eläimet ja kasvit. Mielenkiintoista on, että kasveista puut mainittiin erikseen useasti sekä maalais- että kaupunkilaislasten joukossa. Pohdin, voisiko tämä johtua puiden suuresta koosta, vai niiden merkityksellisyydestä lapsille. Metsän ja pellot nostivat hieman useammin esille maalaislapset kuin kaupunkilaislapset. Ajattelen, että tämä voi mahdollisesti johtua siitä, että metsät ja pellot ovat suuremmassa roolissa maalaislasten päivittäistä elinympäristöä. Toisaalta taas kaupunkilaislapset, jotka asuvat Tampereella, joka sijaitsee järvien keskellä, vastasivat useammin vesistöjen olevan osa luontoa luultavasti samasta syystä. Molemmat ryhmät kuvasivat luonnoksi asioita ja alueita, joiden voidaan nähdä olevan osa heidän lähiympäristöään. Ryhmien välillä on luontokäsityksissä pieniä eroja, joiden voidaan olettaa kenties johtuvan juuri lähiympäristön erilaisuudesta.

Ympäristöjen erilaisuus saattaa vaikuttaa myös siihen, että maalaislapset käsittävät useammin luonnoksi koskemattoman ja luonnontilaisen luonnon. Kaupunkilaislasten vastauksista taas on löydettävissä neljä vastausta, joissa selkeästi luonnoksi käsitettiin myös paikat, jotka eivät ole luonnontilaisia. Yksi oppilas määritteli luonnon muun muassa seuraavasti:

”Mielestäni luontoa on paikat ulkona, joissa on jotain luontoon liittyvää vaikka luonnollisesti kasvavaa ruohoa taikka puita.” (K2)

Yllä olevasta vastauksesta voidaan käsittää, että myös kaupungit, joissa on kasvillisuutta, olisivat oppilaan mielestä luontoa. Lisäksi yksi oppilas kaupungista toi suoraan esille kaupunkien olevan luontoa, jos niissä vain on vihreyttä:

”Luontoa on minun mielestä metsät, pihat ja puistot mutta myös kaupungit, joissa on vihreyttä.” (K18)

Kukaan maaseudulla koulua käyvistä lapsista ei tuonut esille vaihtoehtoa, että kaupungit olisivat luontoa tai, että luontoa olisi kaikkialla, missä vain olisi kasvillisuutta. Voidaan siis nähdä, että yleisesti ottaen kaupunkilaislapsilla on laajempi luontokäsitys.

Eläimet, kasvit ja sienet nousivat esille lähes yhtä monta kertaa molemmissa ryhmissä. Eloton luonto nousi maalaislasten joukossa esille kolmen vastauksen (17 %) kautta, joissa luonnoksi mainittiin kivet, polut ja aukiot. Kaupunkilaislasten vastauksista vain yhdessä (5 %) voi nähdä luonnon määritelmään kuuluvan elotonta luontoa. Minusta on mielenkiintoista, kuinka elollinen luonto saa suuremman roolin lasten luontokäsityksissä kuin eloton luonto.

Lasten luontokäsityksiä voi tutkia myös sen kautta määrittelevätkö he vastauksissaan luonnoksi laajempia alueita vai yksittäisiä elementtejä. Yleisimmistä vastauksista metsä voidaan nähdä laajempaan alueena, lisäksi kaupunkilaislasten vastauksista vesistöt voidaan laskea samaan kategoriaan ja maalaislasten vastauksista pellot, aukiot, suot ja maaseutu. Kaupunkilaislasten vastaukset paikoista, joita ei ole rakennettu, kaupungeista, joissa on vihreyttä ja paikoista, joissa taloja ei ole tai niitä on vähän, voidaan katsoa kuuluvan laajemman alueen määrittelyksi. Sekä kaupunkilais- että maalaislasten vastauksista suurin osa sisälsi jonkinlaisen laajemman alueen luonnon määrittelyssä, kuten metsän. Lisäksi tätä laajempaa määritelmää usein täydennettiin yksittäisiä elementtejä listaamalla:

”Metsät, puut, kasvit, rauhallinen metsäpaikka ja eläimet” (K1)

”Puut, pellot, metsät ja sienet ” (M2)

Minusta mielenkiintoinen luonnon määritelmä oli luonnon käsittäminen jonain rauhallisena paikkana tai paikkana, jossa voi rauhoittua. Tällä tavoin luontoa kuvaili kaksi kaupunkilaislasta (11 %) ja kolme maalaislasta (17 %). Oppilaat vastasivat muun muassa seuraavasti kysymykseen, mikä mielestäsi on luontoa:

”Metsä rauha ja hiljaisuus” (M11)

”Luonto on rauhoittumispaikka.” (K15)

Minusta määritelmä on mielenkiintoinen, sillä siinä luontoa ei määritellä vain jonkin konkreettisen, suoraan nähtävän tai kosketettavan asian kautta, vaan subjektiivisesti koettuna tilana ja subjektiivisten kokemusten kautta. Pohdin, voisiko ajatella, että näille oppilaille luonto näyttäytyy itsessään tärkeänä asiana, toimimalla rauhoittumispaikkana.

Taulukossa 1, kohta ”Jokin, mitä ei ole rakennettu”, kuvaa mielestäni hyvin sitä, että kaupunkilaislapset pyrkivät aineistossa luomaan hieman maalaislapsia useammin jonkin yleisemmän määritelmän luonnolle. Kaupunkilaislapsista viisi (25 %) ja maalaislapsista kolme (17 %) pyrki määrittämään luonnon yleisemmin. Nämä kolme maalaislasta määrittivät luonnon rauhallisuuden kautta. Yksi oppilas maaseutukoulusta esimerkiksi vastasi seuraavasti:

”Luonto on paikka missä voi rauhoittua.” (M9)

Kaupunkilaislapsista yksi määrittäi luonnon myös rauhallisuuden kautta ja muut käyttivät erilaisia määritelmiä. Oppilaat loivat luonnolle muun muassa seuraavanlaisia yleisempiä määritelmiä kysyttäessä, mikä heidän mielestään on luontoa:

”Oikeastaan kaikki elävä tai kaikki missä on elämää jota ei ole rakennettu vaan se on ollut maapallolla.” (K7)

”Luonto on kaikkea elävää joka ei liiku mitään matkoja.” (K12)

Kaupunkilaislapsen K12 vastaus oli mielestäni mielenkiintoinen, sillä hän luonnon määritelmällään rajaa luonnoksi elävät asiat, jotka eivät liiku. Tällöin hän siis rajaa ulos muun muassa eläimet ja ihmiset. Siirryn tässä kohtaa toiseen tiedollisen näkökulman aineiston kysymykseen eli siihen ovatko ihmiset oppilaiden mielestä osa luontoa. Yllä oppilas K12 rajaa liikkuvat elolliset oliot pois määritelmästä, mutta kysyttäessä ihmisten kuulumisesta luontoon, vastaa hän seuraavasti:

”ei koska ihmiset yleensä roskaa, mutta jotkut hyvät ihmiset kyllä! 😊” (K12)

Vaikka hän siis ajattelee luontoon kuuluvaksi vain liikkumattomat elolliset asiat, voi hänestä jotkut hyvät ihmiset olla osa luontoa. Vastauksessa mielenkiintoista on myös se, että siinä rajataan osa ihmisistä osaksi luontoa ja osa taas sen ulkopuolelle. Kaupunkilaislasten vastauksissa oli yllä esitellyn lisäksi kolme vastausta (15 %), joiden mielestä ihmiset eivät ole luontoa, koska he tuhoavat sitä, roskaavat tai kaatavat puita, mutta näihin vastauksiin ei sisälly, että osa ihmisistä voisi kuulua luontoon.

”Mielestäni ihmiset eivät ole osa luontoa koska he tuhoavat sitä.” (K3)

Kaupunkilaislapset vaikuttivat näiden vastauksien kautta olevan enemmän tietoisia ihmisten vaikutuksesta ympäristöön, sillä he toivat asian oma-aloitteisesti esille. Asetelma on mielestäni siinä mielessä mielenkiintoinen, että ihmisen luontoon kuuluvuutta ei määritellä biologisesti vaan ihmisten toiminnan kautta. Kaupunkilaislasten vastauksissa huomioni kiinnitti myös se, että ainoastaan kieltäviä vastauksia sen suhteen, ovatko ihmiset oppilaiden mielestä luontoa, perusteltiin. Kysymyksessä ei erikseen pyydetty perusteluita ja kaupunkilaislapset olivat ainoita, jotka perustelivat vastauksissaan.

■ Ovatko ihmiset mielestäsi osa luontoa?

	Montako vastausta kussakin kategoriassa:	
Ovatko ihmiset mielestäsi osa luontoa?	Kaupunkilaislapset (20)	Maalaislapset (18)
Kyllä	13 (65 %)	9 (50 %)
Ei	4 (20 %)	3 (17 %)
Epäröivä vastaus	2 (10 %)	5 (28 %)
Muu	1 (5 %)	1 (6 %)

Muu -kohtaan sijoitin kaupunkilaislasten vastauksista oppilaan K12 vastauksen:

” Ei, koska ihmiset yleensä roskaa, mutta jotkut hyvät ihmiset kyllä! 😊 ” (K12)

Sekä maalaislapsen M7 vastauksen:

”ei mielipidettä” (M7)

Taulukosta 2 voimme nähdä, että kaupunkilaislapset näkivät useammin ihmisten olevan osa luontoa. Maalaislapset epäröivät vastauksissaan enemmän kuin kaupunkilaislapset. Epäröiviä vastauksia oli myös kaupunkilaislapsilla. Määritin vastauksen epäröiväksi, jos siitä ei voinut suoraan sanoa, oliko vastaus kyllä vai ei tai jos oppilas vaikutti vastauksessaan epäröivältä. Tässä kategoriassa oli muun muassa seuraavanlaisia vastauksia:

”Eivät. (Paitsi joskus.)” (M14)

”En oikein tiedä.” (M9)

”Ehkä” (K4)

Suorien ei-vastausten määrä oli lähes sama suhteutettuna ryhmien kokoon, vaikka kyllä-vastauksien ja epäröivien vastausten määrissä oli vaihtelua ryhmien välillä. Yhteenvetona oppilaiden käsityksistä ihmisten kuulumisesta osaksi luontoa, voidaan sanoa, että kaupunkilaislapset ajattelivat hieman useammin ihmisten olevan osa luontoa ja maalaislasten vastauksissa esiintyi enemmän epäröiviä vastauksia. Lisäksi vastausten perusteella vaikutti, että kaupunkilaislapset ovat tietoisempia ihmisten vaikutuksesta luontoon, sillä he toivat sen omaehtoisesti esille. Osa heistä myös määritteli sen kautta, ovatko ihmiset heidän mielestään osa luontoa.

Mielenkiintoista oli myös, että kun oppilailta kysyttiin, mikä heidän mielestään on luontoa, eivät he spontaanisti määrittäneet ihmisen olevan osa sitä, mutta kun kysyttiin erikseen ihmisen kuulumisesta luontoon, noin puolet maalaislapsista ja noin kaksi kolmasosaa kaupunkilaislapsista määrittivät ihmisen osaksi luontoa.

4.2 Luontosuhde toiminnallisesta näkökulmasta

Toinen tutkimuskysymykseni käsittelee luontosuhdetta toiminnallisesta näkökulmasta. Tutkin tätä kolmen aineistoni aiheen kautta: kuinka usein lapset viettävät aikaa luonnossa, kenen kanssa he viettävät aikaa luonnossa ja mitä he yleensä tekevät luonnossa. Etenen aiheiden analysoinnissa tässä järjestyksessä.

Kuinka usein vietät aikaa luonnossa?

Kuinka usein vietät aikaa luonnossa?	Kuinka moni valinnut kunkin kategorian:	
	Kaupunkilaislapset (20)	Maalaislapset (18)
Päivittäin	6 (30 %)	11 (60 %)
Viikoittain	4 (20 %)	6 (33 %)
Kuukausittain	4 (20 %)	-
Harvemmin	4 (20 %)	-
Muu	2 (10 %)	1 (6 %)

Kysymys ”Kuinka usein vietät aikaa luonnossa?” oli suljettu ja vastausvaihtoehtoja oli neljä: päivittäin, viikoittain, kuukausittain ja harvemmin. Oppilaiden tuli valita yksi vaihtoehto, mutta kolme oppilasta valitsi kaksi, joten sijoitin nämä vastaukset muu -kohdan alle. Kaupunkilaislapsista yksi vastasi päivittäin tai viikoittain ja yksi kuukausittain tai harvemmin ja maalaislapsista yksi vastasi päivittäin tai viikoittain. Jos laskemme myös nämä mukaan maalaislapsista 18 (100 %) ja kaupunkilaislapsista vain 11 (55 %) viettivät aikaa luonnossa päivittäin tai viikoittain. Kaupunkilaislapsista kuukausittain tai harvemmin luonnossa aikaa vietti 9 oppilasta (45 %). Ero on siis selkeä. Maalaislapset viettävät aikaa luonnossa useammin kuin ikätoverinsa kaupungissa. Voidaan pohtia, liittyykö tämä siihen, että maalaislasten on helpompi päästä luontoon sen ollessa helposti saavutettavissa. Toisaalta myös Tampereella luontoa on lähellä, jos sinne vain haluaa lähteä.

Toinen toiminalliseen näkökulmaan liittyvä kysymys aineistossani on ”Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa?”. Tämä oli myös suljettu kysymys, jossa vastausvaihtoehdot olivat: perheen, kavereiden, koulun, harrastusryhmien, itsekseni, lemmikin kanssa tai muu. Oppilaat valitsivat kaikki vaihtoehdot, jotka sopivat heihin itseensä.

■ Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa?

	Montako vastausta kussakin kategoriassa:	
Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa?	Kaupunkilaislapset (20)	Maalaislapset (18)
Perheen	17 (85 %)	15 (83 %)
Kavereiden	15 (75 %)	13 (72 %)
Koulun	7 (35 %)	6 (33 %)
Harrastusryhmien	6 (30 %)	2 (11 %)
Itsekseeni	12 (60 %)	14 (78 %)
Lemmikin kanssa	6 (30 %)	6 (33 %)
Muu	1 (5 %)	2 (11 %)

Merkittävin ero ryhmien välillä on harrastusryhmien kanssa luonnossa ajanvietossa. Kaupunkilaislapset viettivät useammin aikaa luonnossa harrastusryhmien parissa kuin maalaislapset. Syytä emme voi tästä suoraan nähdä, mutta esimerkiksi harrastusryhmien saavutettavuus saattaa vaikuttaa asiaan. Pieniä eroja ryhmien välillä on siinä, kuinka usein vietettiin aikaa luonnossa perheen ja kavereiden kanssa sekä itsekseen. Hieman useampi kaupunkilaislapsista mainitsi viettävänsä aikaa luonnossa perheen ja kavereiden kanssa kuin maalaislapsista, mutta erot ovat todella pienet. Maalaislapset taas nostivat kaupunkilaislapsia useammin esille viettävänsä aikaa luonnossa itsekseen. Tähän saattaa vaikuttaa välimatkat kavereihin. Lemmikkien kanssa molemmat ryhmät viettivät suurin piirtein saman verran aikaa luonnossa.

Molemmissa ryhmissä lapset viettivät eniten aikaa luonnossa perheen ja kavereiden kanssa sekä itsekseen. Tämän voidaan nähdä heijastavan oppilaiden ikää. He yhä viettävät aikaa perheidensä kanssa, jolloin perheiden tottumukset luonnossa liikkumisessa vaikuttavat suoraan myös heihin. Toisaalta oppilaat ovat jo sen verran vanhoja, että he viettävät aikaa keskenään kavereiden kanssa, jolloin kavereiden vapaa-ajanviettotavat vaikuttavat myös heihin ja toisaalta he voivat vaikuttaa myös itse kavereidensa ajanviettopoihin.

Oppilaat olivat myös sen verran vanhoja, että saattoivat viettää aikaa luonnossa täysin itsekseen. Näkisin, että kun oppilaat ovat valinneet viettää aikaa luonnossa täysin itsekseen, on se näyttäytynyt heille itselleen mieluisana paikkana, sillä todennäköisesti he ovat itse valinneet menevänsä sinne. Toki vanhemmatkin ovat voineet tämän ikäisillä vielä vaikuttaa tähän.

Kuten taulukosta 4 voimme huomata, eivät kaikki lapset kummastakaan ryhmästä maininneet, että he viettävät luonnossa aikaa koulun kanssa, vaikka kaikki kaupunkilaislapset olivat samalla luokalla samoin kuin maalaislapsetkin. Kummastakin ryhmästä noin kolmasosa vastasi, että he viettävät aikaa luonnossa koulun kanssa. Pohdin, johtuisiko ero siitä, että lapset käsittävät luonnon eri tavoin, jolloin joku voi kokea, että koulun kanssa liikutaan luonnossa ja toinen, että ei liikuta. Pohdin myös, voisiko syy olla siinä, että kaikki eivät ole kokeneet näitä luonnossa vietettyjä hetkiä koulun kanssa niin merkityksellisinä kuin toiset, eivätkä välttämättä näin ole muistaneet ajatella näitä hetkiä.

Seuraavaksi analysoin viimeisen toiminnalliseen näkökulmaan liittyvän kysymyksen vastauksia. Taulukkoon 5, johon keräsin kysymykseen ”Mitä yleensä teet luonnossa?” saaduista vastauksista nousseita asioita, nostin esille asiat, jotka mainittiin joko kaupunkilaislasten tai maalaislasten joukossa kahdesti tai useammin. Taulukossa 5 mainittujen asioiden lisäksi yksittäisiä mainintoja luonnossa viettotavoista sai uiminen, syöminen, mielenkiintoisten juttujen katselu, kuvaaminen ja temppuilu kaupunkilaislasten joukossa sekä eväiden syöminen maalaislasten joukossa.

Mitä yleensä teet luonnossa?

	Monessako vastauksessa mainittu:	
Mitä yleensä teet luonnossa?	Kaupunkilaislapset (20)	Maalaislapset (18)
Leikin	8 (40 %)	7 (39 %)
Kävelen	8 (40 %)	8 (44 %)
Olen läheisten kanssa	6 (30 %)	-
Kerään marjoja tai sieniä	6 (30 %)	3 (17 %)
Ulkoilen koiran kanssa	3 (15 %)	-
Pyöräilen	1 (5 %)	3 (17 %)
Urheilen	3 (15 %)	3 (17 %)
Olen/Oleskelen	1 (5 %)	3 (17 %)
Rakennan majaa	1 (5 %)	3 (17 %)
Metsästään	-	2 (11 %)
Retkeilen/vaellan	2 (10 %)	2 (11 %)
Ajan motocrossilla	-	2 (11 %)
Rentoudun	2 (10 %)	-
Kiipeilen	2 (10 %)	-

Leikkiminen ja käveleminen ovat selkeästi suosituimmat luonnossa viettotavat niin maalais- kuin kaupunkilaislasten joukossa, kuten voimme taulukosta 6 nähdä. Suurin ero ryhmien välillä on siinä, kuinka paljon he mainitsivat viettävänsä aikaa luonnossa läheistensä, kuten perheensä tai kavereidensa, kanssa. Kaupunkilaislapsista läheisten kanssa olemisen mainitsi kuusi oppilasta (30 %), mutta maalaislapsista ei kukaan (0 %). Muun muassa kaksi kaupunkilaislasta vastasivat kysymykseen ”Mitä yleensä teet luonnossa?” seuraavasti:

”Katselen mielenkiintoisen näköisiä juttuja tai vietän aikaa läheisteni kanssa.” (K10)

”Yleensä kävelen, poimin marjoja ja olen kavereiden kanssa” (K19)

Kukaan maalaislapsista (0 %) ei maininnut ulkoilevansa luonnossa koiran kanssa, kun taas kaupunkilaislapsista näin ilmoitti kolme (15 %). Kaksi kaupunkilaislasta (10 %) ilmoitti rentoutuvansa luonnossa ja kaksi (10 %) kiipeilevänsä. Kukaan maalaislapsista (0 %) ei maininnut tekevänsä näitä aktiviteetteja yleensä luonnossa ollessaan. Kaupunkilaislapset viettivät luonnossa enemmän aikaa myös marjoja ja sieniä keräten. Marjastus ja sienestys ovat viime vuosina nousseet trendikkäiksi ajanviettotavoiksi aikuisten kaupunkilaisten keskuudessa ja pohdinkin, johtuisiko kaupunkilaislasten suurempi määrä näiden aktiviteettien parissa tästä.

Maalaislapset viettivät luonnossa kaupunkilaislapsia enemmän aikaa pyöräillen, majaa rakentaen ja ihan vain oleskellen. Maalaislapsista kaksi (11 %) mainitsi ajavansa motocrossilla ja kaksi (11 %) metsästävänsä luonnossa. Kukaan kaupunkilaislapsista ei maininnut tekevänsä näitä aktiviteetteja.

”metsästä leikin.” (M5)

”Teen majaa, ajan crossilla, kävelen tai olen piilosta.” (M15)

Suunnilleen yhtä paljon aikaa luonnossa ryhmät viettivät urheillen ja retkeillen tai vaeltaen. Mitkään näistä aktiviteeteistä eivät keränneet suurta suosiota kummassakaan ryhmässä. Leikkimistä ja kävelyä lukuun ottamatta maalaislasten keskuudessa yleisimmät aktiviteetit jakautuvat tasaisemmin ryhmän kesken kuin kaupunkilaislasten keskuudessa. Kuten taulukosta 5 näemme, kaupunkilaislapset nostivat ylivoimaisesti yleisimmiksi luonnossa viettotavoiksi leikin ja kävelyn lisäksi läheisten kanssa olemisen ja marjojen ja sienien keräämisen.

Kokonaisuutta katsoen, voimme taulukosta 5 havaita, että molemmilla ryhmillä nousee vahvasti esille erilaiset liikkumisen muodot luonnossa viettotavoissa, kuten kävely, lenkkeily, urheilu, koiran ulkoilutus, retkeily, vaellus ja kiipeily. Kaupunkilaislasten vastauksissa nousi 19 kertaa esille liikkumiseen liittyvä luonnossa viettotapa ja maalaislasten vastauksissa 16 kertaa.

Taulukon 5 pohjalta voimme esittää, että 5.–6.-luokkalaiset viettävät luonnossa monipuolisesti aikaa. He ovat ikävaiheessa, jossa vielä leikitään,

mutta toisaalta myös urheillaan, vietetään aikaa läheisten kanssa ja retkeillään. Aktiviteetit ja niiden yleisyys vaihtelivat hieman ryhmien välillä, mutta molemmissa ryhmissä luonnossa viettotavat olivat vaihtelevia.

Yhdistämällä kaikki luontosuhteen toiminnallisuutta kuvaamisessa käytetyt aineiston kysymykset voidaan pohtia, millaisena oppilaiden luontosuhteet näyttäytyivät toiminnallisesta näkökulmasta. Aineiston kysymyksistä luontosuhteen toiminnallisuuden näkökulman selvittämisessä käytin kysymyksiä ”Kuinka usein vietät aikaa luonnossa?”, ”Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa?” ja ”Mitä yleensä teet luonnossa?”. Ensimmäisen kysymyksen kohdalla havaitsin, että maalaislapset liikkuvat ulkona useammin kuin kaupunkilaislapset. Toisen kysymyksen kautta sain selville, että perheen ja kavereiden kanssa vietetään molemmissa ryhmissä eniten aikaa luonnossa. Kaupunkilaislapset viettävät enemmän aikaa luonnossa harrastusryhmien kanssa ja maalaislapset enemmän itsekseen. Viimeisen toiminnallisuuteen keskittyvän kysymyksen kautta havaitsin, että yleisimmin lapset viettävät molemmissa ryhmissä aikaa luonnossa leikkien tai erilaisten liikkumisen muotojen, kuten kävelyn, urheilun tai retkeilyn, parissa. Yksi merkittävä ero on siinä, että maalaislapset eivät kertaakaan (0 %) maininneet läheisten kanssa ajanviettoa ja kaupunkilaislapsista näin teki kuusi (30 %).

Maalaislapset viettävät kaupunkilaislapsia useammin ja vapaammin aikaa luonnossa. Maalaislapsille myös itse toiminta näyttää oleellisempaa, kun taas kaupunkilaislapset painottavat läheisten kanssa vietettyä aikaa.

4.3 Luontosuhde elämyksellisestä näkökulmasta

Taulukossa 6 jaottelen kaupunkilais- ja maalaislasten esille tuomia hienoja ja mielenkiintoisia kokemuksia.

■ Hieno/mielenkiintoinen asia luonnossa.

	Moniko nostanut esille kyseisen kokemuksen:	
Hieno/mielenkiintoinen asia luonnossa	Kaupunkilaislapset (20)	Maalaislapset (18)
Eläimiin liittyvät kokemukset	14 (70 %)	8 (45 %)
Toimintaan liittyvät kokemukset	4 (20 %)	4 (22 %)
Maisemaan liittyvät kokemukset	1 (5 %)	3 (17 %)
”Ei ole mitään”	1 (5 %)	2 (11 %)
Muu	-	1 (6 %)

Jaoin vastaukset, jotka sain kysymykseen hienoista tai mielenkiintoisista luonnossa koetuista asioista, neljään kategoriaan. Luokittelin vastaukset eläimiin, toimintaan ja maisemaan liittyviin kokemuksiin. Lisäksi tein vielä yhden kategorian nimeltä ”Ei ole mitään”, vastauksille, joissa ei kerrottu mitään kokemusta tai sanottiin, että niitä ei ole. Yksi maalaislapsen vastaus (raittius) ei sopinut mihinkään kategoriaan, joten sijoitin sen kohtaan ”muu”. Kuten taulukosta 6 näkyy, ylivoimaisesti eniten hienoissa tai mielenkiintoisissa kokemuksissa nousee esille eläimiin liittyvät kokemukset. Tämä ilmenee kaupunkilaislasten keskuudessa vielä enemmän kuin maalaislasten. Suurin osa eläimiin liittyvistä hienoista tai mielenkiintoisista kokemuksista liittyi eläimen näkemiseen.

”Olen nähnyt luonnossa kotkan” (K18)

"No jos piha on luontoa niin meidän pihaan tuli kerran 3 söpöä peuraa niinku rivitalon pihaan" (K4)

"Näin kyyn uimassa" (M16)

Kaupunkilaislapset mainitsivat eläimen näkemisen hienona tai mielenkiintoisena asiana lähes puolet useammin kuin maalaislapset. Kaupunkilaislapset kertoivat eläimiin liittyvissä kokemuksissaan myös kalastuksesta, kuvan saamisesta, hevosen selästä putoamisesta sekä tutin antamisesta oravalle. Kokemukset ovat erilaisia, mutta kaikkia niitä yhdistää eläimet. Maalaislapset nostivat esille myös metsästyksen hienoissa tai mielenkiintoisissa kokemuksissaan. Yksi oppilas maaseutukoulusta kirjoittaa muun muassa seuraavasti kohtaan "Kerro jokin hieno tai mielenkiintoinen asia, jonka olet kokenut luonnossa.":

"Se kun olin metsällä ja sain ammuttua ekan kyyhkysen" (M12)

Toiseksi eniten aineistossa nousee esille erilaiset toiminnalliset kokemukset liittyen hienoihin tai mielenkiintoihin luonnossa koettuihin asioihin. Sijoitin tähän myös leirikokemukset, joista mainitsi kaksi kaupunkilaislasta ja yksi maalaislapsi. Lisäksi tähän kategoriaan sijoitin kaupunkilaislasten vastauksista suolla juoksemisen ja kiipeilyn puussa sekä maalaislasten vastauksista voltin heittämisen kiveltä, juoksukisat metsässä ja keppihevოსille maastoesteradan tekemisen. Toiminnalliseen kategoriaan sijoitin muun muassa seuraavat vastaukset hienon tai mielenkiintoisen asian kuvauksesta:

"Heitäny voltin kiveltä talvella" (M5)

"Nähnyt mandariinisorsan, pudonnut hevosen selästä ja juossut suolla kengät märkinä." (K16)

Taulukossa 6 kolmantena on maisemaan liittyvät kokemukset ja kuten taulukosta voi nähdä, ovat maalaislapset nostaneet nämä kokemukset useammin esille kuin kaupunkilaislapset. Kaupunkilaislapsista vain yksi (5 %)

nosti hienoksi tai mielenkiintoiseksi asiaksi maiseman näkemisen, kun taas maalaislapsista näin teki kolme (17 %).

”...suolla oli outo kumpare sen toisella puolella oli kaunis suonäkymä ja oli sellainen pakkasaamu” (M10)

Viimeiseksi kategoriaksi taulukkoon 6, sijoitin vastaukset, joissa oppilaat kertoivat, että he eivät ole kokeneet mitään hienoa tai mielenkiintoista luonnossa tai he eivät vastanneet kohtaan mitään. Yksi oppilas kaupunkikoulusta (5 %) jätti vastaamatta tähän kysymykseen ja kaksi oppilasta maaseutukoulusta (11 %) kertoivat, että he eivät ole kokeneet mitään hienoa tai mielenkiintoista. Yksi maaseutukoulun oppilas vastasi muun muassa seuraavasti kysyttäessä hienoja tai mielenkiintoisia luonnossa koettuja asioita:

”Ei varmaankaan ole.” (M17)

Kaupunkilaislasten vastaukset painottuivat vahvasti eläimiin liittyviin kokemuksiin kysyttäessä hienoja tai mielenkiintoisia kokemuksia luonnosta. Vaikka paino on eläimiin liittyvissä kokemuksissa myös maalaislasten joukossa, oli heidän joukossaan jakauma neljän kategorian, eläimiin, toimintaan ja maisemaan liittyvien kokemusten sekä kokemusten puuttumisen välillä tasaisempi. Voidaan pohtia, johtuuko kaupunkilaislasten suurempi lukumäärä eläinten näkemiseen liittyvissä hienoissa hetkissä siitä, että heille nämä kokemukset ovat harvinaisempia johtuen elinympäristöstä vai muista syistä. Toinen merkittävä ero ryhmien välillä oli maisemaan liittyvissä kokemuksissa. Maalaislapset nostivat useammin esille hienona kokemuksena maiseman näkemisen. Voidaan siis nähdä, että maalaislapset tässä aineistossa arvostavat enemmän luonnon esteettisyyttä.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimustulosten pohjalta voimme havaita, että maalais- ja kaupunkilaislasten luontosuhteista on löydettävissä eroja. Tulokset eivät silti suoraan osoita, että jommallakummalla ryhmällä olisi vahvempi luontosuhde. Maalaislasten luontosuhdetta vahvistaa se, että he viettivät kaupunkilaislapsia enemmän aikaa luonnossa. Saadut luontokokemukset nimittäin vahvistavat lasten luonto- ja ympäristötietoisuutta sekä luontosuhdetta (Cantell 2011; Skår ym. 2016). Lisäksi maalaislapset leikkivät vapaammin luonnossa, kaupunkilaislasten osallistuessa enemmän harrastusryhmien toimintaan. Vapaan luonnossa leikkimisen on todettu vahvistavan luontosuhdetta paremmin kuin organisoidun toiminnan (Cantell 2011). Maalaislapset huomioivat myös kaupunkilaislapsia vahvemmin luonnon kauneuden ja rauhallisuuden, joka voi auttaa luonnon arvostamisen oppimisessa. Erityisesti rauhallisuuden havainnointiin saattaa vaikuttaa lähiympäristön erilaisuus (metsä vrt. puisto). Muun muassa nämä asiat vahvistavat maalaislasten suhdetta luontoon.

Toisaalta tutkimuksesta nousee esille, että kaupunkilaislapset sijoittivat ihmisen osaksi luontoa huomattavasti useammin kuin maalaislapset. Muun muassa Willamo (2004a) nostaa esille, että ymmärrys ihmisestä osana luontoa on oleellisesti osa kokonaisvaltaista luontosuhdetta. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nostetaan esille, että oppilaiden tulisi osana ihmiseksi kasvua ymmärtää ihmiset osaksi luontoa (Opetushallitus 2014). Kaupunkilaislapset mainitsivat maalaislapsia useammin viettävänsä yleensä luonnossa ollessaan aikaa läheistensä kanssa. Leppäaho (2011) tutkimuksensa pohjalta esittää, että luonnosta tuli merkityksellisempi, jos luonnossa oli vietetty aikaa läheisten kanssa. Esimerkiksi nämä seikat siis vahvistavat kaupunkilaislasten luontosuhdetta.

Esittelin tutkimuksen alussa teoreettisen viitekehyksen alla aiempia tutkimuksia, jotka liittyivät lasten luontosuhteeseen, luontokäsityksiin tai ajanviettoon luonnossa. Seuraavaksi vertailen omia tutkimustuloksiani näiden aiempien tutkimusten tuloksiin, ja pyrin nostamaan esille niin yhtäläisyyksiä kuin eroavaisuuksia kaupungissa ja maaseudulla koulua käyvien lasten välillä. Pohdin myös yleisesti omani ja muiden tutkimusten pohjalta lasten luontosuhdetta ja sen kehitystä. Pohdintojen kohdalla on kuitenkin hyvä huomioida tutkimukseni suhteellisen suppea otanta suhteessa tulosten yleistettävyyteen.

5.1.1 Luontokäsityksiä

Tutkimuksessa aloitin luontosuhteen tarkastelun analysoimalla sitä tiedollisesta näkökulmasta. Tutkimuksessa lapset käsittivät yleisimmin luonnoksi elollisen luonnon, kuten metsät, puut, eläimet ja kasvit. Yksittäisistä elementeistä useimmin esille nousivat puut. Pohdin, voisiko tämä johtua puiden suuresta koosta tai niiden merkityksellisyydestä lapsille. Kurukin (1996) huomioi tutkimuksessaan, että kasvit ja puut nähtiin omina kategorioinaan. Hän epäilee syyksi puiden suurta kokoa, jolloin näkemänsä perusteella lapset luokittelevat sen omaksi asiakseen (Kuru 1996). Lisäksi myös Kuru (1996) havaitsi, että yleisemmin lapset käsittävät luonnoksi elollisen luonnon.

Tutkimuksessani oppilaat useimmiten määrittivät luonnon tiedon ja konkreettisten asioiden kautta, kuten elollisen luonnon elementtien kautta. Muutama kaupunkilaislapsi kuitenkin käytti määrittelyssä myös yleisempää määritelmää. Lisäksi pari oppilasta kummastakin ryhmästä määritteli luontoa rauhoittumisen kautta. He näkivät, että luonto on rauhallinen paikka tai paikka, jossa voi rauhoittua. Näkisin, että tällöin luonto määritetään subjektiivisen kokemuksen kautta. Kuru (1996) sai tutkimuksessaan samankaltaisia tuloksia, osa käsitti luonnon faktisen tiedon kautta ja osa subjektiivisten kokemusten kautta tai sekä että. Kuru (1996) esittää, että oppilaiden tavat määrittää luontoa kertoisivat heidän suhteestaan luontoon. Voidaan nähdä, että jos luonto koetaan

rauhhoittavana paikkana, syntyy siihen tunneside ja luonnosta tulee merkityksellisempi. Tutkimukseni tukee myös Leppäahon (2011) tuloksia siitä, että viidesluokkalaiset tiedostavat luonnon rauhan.

Sekä Kuru (1996) että Koskimäki (2018) havaitsivat tutkimuksissaan, että lapset käsittävät luonnoksi yleisimmin koskemattoman luonnon. Tutkimukseni osittain tukee näitä tuloksia, mutta muutama kaupunkilaislapsi toi esille myös, että luontoa olisivat paikat, joissa vain on kasvillisuutta. Tämä ajatus tulee lähelle Laaksoharjun ja Rapen (2010) luontokäsitystä, jossa he myös käsittävät luonnoksi kaikki alueet, joissa on kasvillisuutta. Sekä Kurun (1996) että Koskimäen (2018) tutkimukset koskevat kaupunkilaislapsia, joten tämä on mielestäni mielenkiintoinen havainto. Cantellin (2011) mukaan luontosuhteen kehittyminen edellyttää, että luonto havaitaan. Voisikin kenties olettaa, että oppilaiden luontosuhteen kannalta olisi hyvä, että he osaisivat havaita luontoa myös paikoissa, joissa se ei ole niin paljoa esillä. Maalaislapset määrittivät luonnon enimmäkseen luonnontilaisena paikkana, joka luultavasti heijastuu heidän lähiympäristöstään, kuten kaupunkilaislastenkin ajatukset.

Koskimäki (2018) havaitsi, että oppilaat määrittivät luonnoksi lähiympäristön tai retkeilyalueet. Omien havaintojeni mukaan oppilaiden luontokäsitykset omassa tutkimuksessani pohjautuivat paljolti lähiympäristöön. Kaikki asiat, joita oppilaat toivat esille luonnon määrittelyssä, olivat löydettävissä heidän lähiympäristöstään. Lisäksi havaintoa tukee se, että kaupunkilais- ja maalaislasten vastaukset luonnon määrittelyssä poikkesivat hieman toisistaan ja näiden poikkeamien voidaan nähdä liittyvän siihen, mitä heidän lähiympäristöönsä kuuluu.

5.1.2 Ihminen osana luontoa

Tutkimuksessani sain mielenkiintoisia tuloksia siitä, millaisia ajatuksia oppilailla oli ihmisten kuulumisesta luontoon. Ihmisen luontoon kuuluminen on ollut esillä niin filosofisemmissä pohdinnoissa kuin biologisen näkökulman kautta esitettyinä. Ihmisen kuulumista luontoon voidaan tarkastella monin tavoin.

Tässä tutkimuksessa näen Willamon (2004a) tavoin osana luontosuhteen kehitystä sen ymmärtämisen, että ihminen on osa luontoa.

Omassa tutkimuksessani kaupunkilaislapset näkivät ihmisen olevan osa luontoa maalaislapsia useammin. Laaksoharju ja Rappe (2010) taas saivat juuri vastakkaisia tuloksia. Laaksoharjulla ja Rapella (2010) oli tutkimuksessaan jonkin verran suurempi aineisto kuin omassani, mutta uskon, että myös omasta tutkimuksestani voi saada viitteitä tilanteesta. Lasten käsityksiä ihmisten kuulumisesta luontoon ovat tutkimuksissaan nostaneet esille muun muassa Jaakkola (2016), Kuru (1996) ja Sjöblom (2012). Sekä Jaakkola (2016) että Kuru (1996) havaitsivat, että luonnon ja ihmisen yhteenkuuluvuudesta on vieraannuttu, eikä ihmistä nähdä täysin sulautuneena osana luontoa. Myös omat tutkimustulokseni osittain tukevat näitä tuloksia. Kysyttäessä oppilailta, mikä heidän mielestään on luontoa, ei kukaan vastannut kysymykseen ihmistä. Kun ihmisten kuulumisesta luontoon kysyttiin erikseen, noin kaksikolmasosaa kaupunkilaislapsista ja puolet maalaislapsista mielsivät ihmisen osaksi luontoa. Sjöblom (2012) sai tutkimuksessaan samankaltaisia tuloksia. Hän havaitsi, että kukaan oppilaista ei sisällyttänyt ihmistä osaksi luontoa spontaanisti, mutta erikseen kysyttäessä suurin osa koki ihmisten olevan osa luontoa (Sjöblom 2012). Tämä antaa osviittaa siitä, että oppilaat ajattelevat luonnosta kysyttäessä helpommin itsensä ulkopuolisia asioita. Tutkimuksessani ei kuitenkaan voi sanoa, että selkeä valtaosa olisi suoraankaan kysyttäessä vastannut ihmisten olevan osa luontoa. Puolet maalaislapsista ja kolmasosa kaupunkilaislapsista eivät osanneet sanoa suoraan, onko ihminen osa luontoa tai eivät mieltäneet ihmistä osaksi luontoa. Nämä tulokset tukevat Jaakkolan (2016) ja Kurun (1996) tuloksia siitä, että ihmisen ja luonnon välillä on kuilu.

Kurun (1996) tutkimuksesta on kulunut jo noin 20 vuotta ja minusta onkin huomionarvoista, että tähän päivään mennessäkään lapset eivät välttämättä näe ihmisiä osana luontoa. Positiivista on oman tutkimukseni pohjalta, että moni oppilas näki ihmisen olevan osa luontoa. Toisaalta moni myös ajatteli toisin, joten vielä riittäisi tekemistä. Asian tuominen esille koulussa olisi myös tärkeää, kuten Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nostetaan esille (Opetushallitus 2014).

Kysyttäessä ihmisten kuulumisesta luontoon, nousi kaupunkilaislasten vastauksista esille mielenkiintoinen yksityiskohta. Neljä kaupunkilaislasta

perusteli mielipidettään, ja näistä kolme oli ei-vastauksia ja yksi vastasi sekä kyllä että ei. Oppilaat määrittivät ihmisen kuulumisen luontoon sen kautta, kuinka ihmiset toimivat. He näkivät, että ihminen ei ole osa luontoa, koska tuhoaa sitä, kaataa puita tai roskaa. Sekä kyllä että ei vastauksen antanut vielä lisäsi, että hyvät ihmiset voivat olla osa luontoa. Näkisin, että tämä ajattelutapa tulee lähelle Leinosen (1979) mietteitä. Leinonen (1979) myös määrittää ihmisen kuulumisen luontoon sen kautta, kuinka ihminen luontoa kohtelee. Hänen mukaansa ihmisen ei voi nähdä kuuluvan osaksi luontoa, sillä ihminen on kohdellut muuta eliöstöä alistavasti ja korottanut itsensä ja omat tarpeensa sekä halunsa muun eliöstön yläpuolelle (Leinonen 1979). Tämä on mielenkiintoinen näkökulma ihmisten luontoon kuulumisen pohdinnassa, sillä siinä sivuutetaan biologinen puoli kokonaan. Tämänkaltainen ajattelu osoittaa mielestäni oppilailta hyvää pohdintaa ihmisen ja luonnon suhteesta sekä tuo esille, että he ovat myös tietoisia ihmisten toiminnasta.

5.1.3 Luonnossa vietetty aika

Luontosuhteen toiminnallista puolta tutkittaessa yksi merkittävä ero kaupunkilais- ja maalaislasten välillä näyttäisi olevan, että maaseudulla lapset viettävät paljon useammin aikaa luonnossa kuin kaupungissa asuvat lapset. Tämä on merkittävää sen vuoksi, että luontosuhde kehittyy luonnossa liikkumalla (Cantell 2011). Tätä kautta voidaan nähdä, että maalaislapsilla on ainakin tämän tutkimuksen tuloksien pohjalta paremmat edellytykset kehittää luontosuhdettaan. Tyrväinen ym. (2014) ovatkin huolissaan kaupungistumisen suhteen, sillä tällöin luontoalueet vähenevät. Toisaalta Cantell (2011) tuo esille, että luontosuhdetta voi kehittää monenlaisessa ympäristössä, tärkeintä on vain havaita luonto.

Tutkimuksessani nostan esille myös sen, kenen kanssa lapset pääasiassa viettävät aikaa luonnossa. Aineistosta nousi esille, että kaupunkilaislapset viettivät enemmän aikaa luonnossa harrastusryhmien parissa kuin maalaislapset. Tämä on huomattu myös muissa tutkimuksissa. Muun muassa Laaksoharju ja Rappe (2010) havaitsivat saman tutkimuksessaan ja nostavat

esille huolensa siitä, että kaupunkilaislapset korvaavat luontokokemukset organisoiduilla harrastuksilla ja tietokonepeleillä. Lisäksi he tuovat tutkimuksensa pohjalta esille, että kaupunkilaislasten päivittäinen luonnossa vietetty aika on suuresti riippuvaista vanhemmista (Laaksoharju ja Rappe 2010). Tähän voi nähdä liittyvän niin harrastukset, joihin vanhemmat lapsiaan vievät, kuin perheen yhteiset ulkoiluhetket. Tutkimukseni perusteella kaupunkilaislapsista hieman suurempi osa vietti aikaa luonnossa perheen kanssa kuin maalaislapsista.

Skår ym. (2016) sekä Skår ja Krogh (2016) havaitsivat tutkimuksissaan, että lasten vapaa-aika muokkautuu suurelta osin erilaisten organisaatioiden ja ohjatun toiminnan ympärille ja itsenäinen leikkiminen on vähentynyt muutamassa kymmenessä vuodessa selkeästi. Molemmissa tutkimuksissa myös nostettiin esille, että lasten luonnossa liikkuminen on nykyään paljolti riippuvaista aikuisista (Skår ym. 2016; Skår & Krogh 2016). Skår ja Krogh (2016) esittävät, että luonnossa liikkumisen väheneminen ei olisi vain kaupunki-ilmiö. Tutkimukseni antaa kuitenkin viitteitä siitä, että ainakin omien tutkittavieni kohdalla, kaupungissa ilmiö olisi voimakkaampi. Noin puolet kaupunkilaislapsista ilmoitti viettävänsä aikaa luonnossa kuukausittain tai harvemmin. Tämä on merkittävä huomio, koska luontosuhde rakentuu luontokokemusten kautta ja luontosuhde taas vaikuttaa siihen, minkä merkityksen annamme luonnolle ja kuinka sitä kohtelemme (Cantell 2011).

5.1.4 Ajanviettotavat luonnossa

Tutkimukseni kautta havaitsin sekä kaupunkilaislasten että maalaislasten viettävän luonnossa eniten aikaa leikkien ja liikkuen. Moni kaupunkilaislapsi nosti esille myös läheisten kanssa ajanvieton. Tämä tukee Leppäahon (2011) tutkimusta siltä osin, että hän nostaa 5.-luokkalaisten luontosuhteeseen liittyen esille luonnon toimintaympäristönä ja erityisesti tämän ikäkauden kohdalla sosiaalisen toiminnan ja läheisten liittymisen tärkeimpiin luontomuistoihin.

Leppäaho (2011) havaitsi tutkimuksessaan, että 5.-luokkalaisten luontosuhteessa painottui monipuolisuuden luonto-orientaatio ja päädyin samaan tulokseen myös omassa tutkimuksessani. Tutkimukseni perusteella 5.–6.-luokkalaisilla painottui luonnossa viettotavoissa leikin lisäksi myös muunlaiset toiminnot, kuten urheilu, läheisten kanssa oleminen ja retkeily. Leppäaho (2011) nostaa lisäksi esille, että mielikuvitukseen liittyvät toiminnot ovat yhä tärkeitä 5.-luokkalaisille, mutta he myös näkevät läheisten kanssa vietetyn ajan tärkeyden sekä osaavat tiedostaa luonnon esteettisyyden. Näissä kahdessa viimeisessä asiassa maalais- ja kaupunkilaislapset kuitenkin oman tutkimukseni pohjalta eroavat toisistaan. Merkittävää tutkimuksessani on, että kukaan maalaislapsista ei tuonut erikseen esille läheisten kanssa luonnossa ajan viettämistä, vaikka kaikki yhtä lukuun ottamatta erikseen kysyttäessä viettivät aikaa luonnossa myös muiden ihmisten kanssa. Lisäksi maalaislapset nostivat useammin esille luonnon kauneuden.

Laaksoharju ja Rappe (2010) havaitsivat tutkimuksessaan, että maalaislapset rakensivat majoja, poimivat marjoja ja kiipeilivät puissa, mutta kaupunkilaislapset eivät näitä aktiviteetteja tehneet. Heidän mukaansa kaupunkilaislapset leikkivät lähinnä puistoissa ja kaupunkimetsiköissä (Laaksoharju ja Rappe 2010). Tämäkään ei ole lainkaan huono vaihtoehto Cantellin (2011) ajatusmaailmasta käsin, sillä hänen mukaansa olennaista on se, että luontoon ylipäättään mennään ja se osataan havaita. Omassa tutkimuksessani sain jonkun verran Laaksoharjun ja Rapen (2010) tuloksista poikkeavia tuloksia. Useampi kaupunkilaislapsi kuin maalaislapsi muun muassa kertoi keräävänsä marjoja tai sieniä sekä kiipeilevänsä puissa. Saman tuloksen sain vain majojen rakentamisesta, maalaislapsista useampi kertoi rakentavansa majoja. Tähän todennäköisesti vaikuttavat ympäristön tarjoamat mahdollisuudet.

5.1.5 Luontosuhde ajan saatossa

Tutkimuksessaan noin kymmenen vuotta sitten Laaksoharju ja Rappe (2010) saivat tuloksia, jotka antoivat viitteitä siitä, että kaupunkilaislasten suhde luontoon olisi etäisempi kuin maalaislasten. Tutkimustulokseni osittain tukevat ja osittain eivät tue tätä väitettä. Laaksoharjun ja Rapen (2010) tutkimuksessa ero maalaislasten ja kaupunkilaislasten välillä oli selkeä. Toisaalta taas noin 20-vuotta sitten tekemässään tutkimuksessa Ala-Kauhaluoma ja Heinonen (1999) havaitsivat, että asuinpaikalla ei ollut merkitsevää yhteyttä luontosuhteeseen, muussa kuin luonnon kauniina pitämisessä. Näkisin, että oman tutkimukseni tulokset sijoittuvat johonkin Laaksoharjun ja Rapen (2010) sekä Ala-Kauhaluoman ja Heinosen (1999) tutkimustulosten väliin. Kaupunkilaislasten ja maalaislasten luontosuhteissa on tutkimukseni pohjalta havaittavissa eroja enemmän kuin Ala-Kauhaluoman ja Heinosen (1999) tutkimuksessa. Toisaalta erot eivät painottuneet yhtä vahvasti maaseudulla asuvien lasten läheisemmän luontosuhteen suuntaan, kuten Laaksoharjun ja Rapen (2010) tutkimuksessa.

Ala-Kauhaluoman ja Heinosen (1999) tutkimuksesta on kulunut aikaa noin 20-vuotta ja Laaksoharjun ja Rapen (2010) tutkimuksesta 10-vuotta. Voimmekin pohtia, onko kaupunkilaislasten ja maalaislasten välille syntyneet erot luontosuhteessa kiinnittyneet aikaan, jota elämme. Ovatko erot yhteydessä tietoteknisten laitteiden määrän ja käytön kasvuun vai kasvavaan kaupungistumiseen ja yhä tiheämpään rakentamiseen? Jo Ala-Kauhaluoma ja Heinonen (1999) nostivat tutkimuksessaan esille huolensa siitä, kuinka virtuaalitodellisuus vaikuttaa ja tulee vaikuttamaan lasten luonnosta vieraantumiseen. Laaksoharju ja Rappe (2010) kymmenen vuotta myöhemmin esittävät saman huolen. He ovat huolissaan luontokokemusten vähenemisestä erityisesti kaupunkilaislasten kohdalla (Laaksoharju ja Rappe 2010). Oman tutkimukseni pohjalta näyttäisi siltä, että kaupunkilaislapset viettävät aikaa luonnossa harvemmin kuin maalaislapset.

Jo Laaksoharju ja Rappe (2010) tutkimuksessaan havaitsivat, että organisaatiot ovat valloittaneet suuren osan erityisesti kaupunkilaislasten ajasta ja lasten luonnossa olo on aikuisten kontrolloimaa. Oman tutkimukseni perusteella kaupunkilaislapset viettävät luonnossa enemmän aikaa

harrastusryhmien parissa, joiden voidaan nähdä olevan organisoituja ja aikuisten hallitsevia. Tämän asian suhteen tutkimustulosteni pohjalta voisi nähdä, että tilanne ei ole juuri muuttunut vuodesta 2010.

Tutkimukseni pohjalta sanoisin, että lasten luontosuhteessa ja sen kehityksen mahdollisuuksissa on nähtävissä puutteita, mutta tilanne ei ole mielestäni lainkaan toivoton. Molempien ryhmien lapsilta löytyi selkeästi myös pohjaa, jolle rakentaa aikuisuutensa luontosuhdetta. Myös Laaksoharju ja Rappe (2010) havaitsivat tutkimuksensa pohjalta merkkejä luontosuhteen heikentymisestä ja toivovat toimia aikuisilta asian edistämiseksi.

5.1.6 Luontokokemuksia

Tutkimuksessani analysoin tuloksissa viimeisenä luontosuhdetta elämyksellisestä näkökulmasta. Kaupunkilaislasten kuvauksissa hienoista tai mielenkiintoisista kokemuksista luonnossa suurin osa liittyi jotenkin eläimiin, useimmiten niiden näkemiseen. Noin puolet maalaislasten kuvauksista liittyi myös eläimiin. Pohdin, voisiko kaupunkilaislasten eläinaiheisten kuvausten suurempi määrä johtua siitä, että kaupungissa näkee harvemmin eläimiä, lukuun ottamatta yleisesti kaupungissa viihtyviä eläimiä. Kaupunkilaislapset kertoivatkin kuvauksissaan eläimistä, joita kaupungissa ei välttämättä usein näe, kuten ketuista, kärpistä ja majavista. Toisaalta, koska molemmissa ryhmissä eläimiin liittyvät kokemukset keräsivät selkeästi suurimman määrän vastauksia, voidaan kenties olettaa, että eläimet ovat asuinpaikasta riippumatta lapsia kiinnostavia. Kuru (1996) muun muassa havaitsi tutkimuksessaan, että lapset kokivat vahvoja positiivisia tunteita eläimiä kohtaan. Eläimet siis liittyvät todennäköisesti näihin hienoihin tai mielenkiintoihin kokemuksiin juuri siksi, että ne itsessään herättävät lapsissa positiivisia tunteita. Näkisin myös, että jos lapset oppivat arvostamaan eläimiä ja kohtaavat niitä vastuullisesti, voi se myös toimia luontosuhteen kehityksen tukena. Eläinten kautta lapset saattavat saada itselleen merkityksellisiä luontokokemuksia, kuten tutkimuksestani ilmenee, ja tätä kautta pohjustaa tulevaa luontosuhdetta.

Molemmista ryhmistä on löydettävissä lähes yhtä monta vastausta hienoista tai mielenkiintoisista luontokokemuksista, jotka liittyvät toimintaan. Maalaislasten joukosta taas nousee enemmän esille maisemaan ja näin luonnon kauneuteen liittyvät kuvaukset. Tutkimuksessaan Kuru (1996) havaitsi, että oppilaat antoivat luonnolle itseisarvoa, kun he kokivat luonnon esimerkiksi kauniiksi. Jos taas oppilaat määrittivät luonnon toiminnallisten merkitysten kautta, nähtiin luonnolla lähinnä olevan vain välinearvoa (Kuru 1996). En omassa tutkimuksessani tarkastellut tätä näkökulmaa tarkemmin, mutta pohdin samaa asiaa. Jos oppilaat näkevät luonnon itsensä kauniina, arvostavatko he kenties sitä helpommin sellaisenaan. Luonnon kauniina näkemiseen liittyy myös Kurun (1996) mukaan emotionaalinen suhtautuminen luontoon.

Kuru (1996) nostaa esille tutkimuksessaan, että esteettiset tuntemukset ja rauha liitettiin toisiinsa kuvauksissa, mutta toiminnalliset merkitykset erottuivat erilliseksi ryhmäkseen. Tästä en saanut omassa tutkimuksessani samanlaisia tuloksia. Samat oppilaat eivät yleensä nostaneet esille sekä luonnon kauneutta että rauhaa, mutta nämä molemmat asiat nousivat hieman useammin esille maalaislasten keskuudessa. Leppäaho (2011) nosti yhdeksi 5.-luokkalaisten luontosuhteen osa-alueeksi esteettisyyden, johon erityisesti tässä ikävaiheessa hänen mukaansa liittyy luonnon rauhan ja kauneuden tiedostaminen. Näkisin, että tämä nousee esille myös omassa aineistossani, mutta ei kovin laajasti, varsinkaan kaupunkilaislasten kohdalla.

Tutkimuksessani kolme oppilasta ei joko vastannut kysymykseen hienosta tai mielenkiintoisesta luontokokemuksesta tai sanoi, että heillä ei ole sellaisia kokemuksia. Yksi heistä oli kaupungista ja kaksi maaseudulta. Tutkimuksessa näitä vastauksia tuli onneksi vähän, mutta jokainen tarvitsisi henkilökohtaisia itselle merkityksellisiä myönteisiä luontokokemuksia, jotta luontosuhde kehittyisi myönteiseksi ja vahvaksi (Cantell 2011)

Tutkimus tuo esille myös positiivisia asioita lasten luontosuhteesta elämyksellisen näkökulman kautta. Suurimmalla osalla oppilaista oli itselleen merkityksellisiä luontokokemuksia. Kuten Skår ym. (2016) sekä Cantell (2011) tuovat esille, ovat luontokokemukset lapsena tärkeitä tulevan luontosuhteen kehityksessä sekä vastuullisen toiminnan pohjana.

5.2 Luontosuhteen pohdintaa ja päätelmiä

Luontosuhde voidaan nähdä tärkeänä niin lasten itsensä kannalta kuin ympäristön kannalta. Tiedollisessa mielessä lasten olisi tärkeää ymmärtää ympäröivää ekologiaansa (Willamo 2004a). Lisäksi käsitykset luonnosta (Cantell 2011) ja ihmisen kuulumisesta luontoon (Willamo 2004a) ovat tärkeitä luontosuhteen kehityksen kannalta. Luonto ympäristönä edistää myös lasten hyvinvointia. Luonnonympäristö muun muassa edesauttaa stressistä palautumista paremmin kuin kaupungin keskustaympäristö (Tyrväinen ym. 2014). Tutkimuksessani lapsetkin luultavasti tiedostivat tämän, sillä luonto miellettiin rauhalliseksi paikaksi.

Luontosuhde on todella monimutkainen käsite, kuten jo teoriassa kerroin. Suopajarvi ja Valkonen (2003) esittävät muun muassa, että sitä ei voisi täysin edes määrittää. Tässä tutkimuksessa pyrin tutkimaan luontosuhdetta monipuolisesti erilaisista näkökulmista, mutta en pyri muodostamaan tiettyä määritelmää siitä. Voimme tähän mennessä viimeistään huomata, että luontosuhde on moninainen niin käsitteenä kuin käytännössäkin. Niin maalaislasten kuin kaupunkilaislastenkin kohdalla oli havaittavissa luontosuhdetta tukevia kuin myös heikentäviä asioita. Maalaislasten luontosuhde näyttäisi tulosten perusteella muotoutuvan vahvemaksi itsenäisen ja vapaamman luonnossa vietetyn ajan kautta ja kaupunkilaislasten ennemminkin tiedollisten asioiden sekä muiden ihmisten kautta.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä kappaleessa tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä. Eettisten periaatteiden huomioiminen tutkimuksessa on aina ensiarvoisen tärkeää. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olivat alaikäiset, jolloin tulee huomioida joitain erityisesti lapsiin liittyviä eettisiä periaatteita yleisten periaatteiden lisäksi (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Yleiset eettiset periaatteet voidaan jakaa kolmeen osaan: ihmisarvon kunnioittamiseen,

kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittamiseen sekä vahingon välttämiseen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Ihmisarvon kunnioittaminen tulee esille itsemääräämisoikeuden kautta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Tutkimuksessa tämä toteutettiin lähettämällä koteihin tietoa tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta sekä antamalla mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Niin huoltajat kuin oppilaat itse saivat kieltäytyä tutkimuksesta, kuten Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) nostaa tärkeäksi alaikäisiä tutkittaessa.

Toinen periaate liittyy kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittamiseen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Tutkimuksessa ei kysytty tutkittavilta taustatietoja ja ainoa tiedossa oleva asia oli oppilaiden luokka-aste. Kulttuuriperintö ei siis noussut tutkimuksessa tätä kautta esille. Toisaalta luontosuhde voidaan nähdä osana kulttuuriperintöä, joka on tutkimuksen aiheena. Vastaukset on pyritty analysoimaan tasapuolisesti ja tutkimus kirjoittamaan kaikkia kunnioittavalla tavalla.

Viimeinen kohta tutkimuksen eettisistä periaatteista liittyy vahingon välttämiseen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Tutkimuksessa riskien, vahinkojen ja haittojen välttämiseen on pyritty esimerkiksi niin, että oppilaat eivät kirjoittaneet kyselylomakkeisiin nimeään tai sukupuoltaan, jonka kautta turvataan yksityisyydensuoja. Lisäksi yksityisyydensuoja taataan tutkimuksessa niin, että tutkimusaineistoa ei ole annettu ulkopuolisille. Tutkittavien yksityisyydensuoja pyritään turvaamaan myös niin, että tutkimuksessa ei kerrota koulujen tarkkaa sijaintia. Tutkimuksessa vahingon välttämiseen liittyy myös kysymysten muotoilu. Oppilaiden oli tarkoitus kirjoittaa vain neutraaleja vastauksia tai muistella positiivisia kokemuksia. Varmuuden vuoksi lomakkeet täytettiin koulupäivän aikana. Lomakkeiden täyttö sujui kuitenkin hyvin.

Eskola ja Suoranta (2014) käyttävät tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa neljää eri kriteeriä, jotka ovat uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Uskottavuudella he tarkoittavat tutkijan ja tutkittavien käsityksien kohtaamista eli tutkijan onnistumista tulkinnassa. Siirrettävyys heidän mukaansa taas tarkoittaa tulosten yleistettävyyttä ja näin toiseen kontekstiin siirtämistä. Tutkimuksen varmuutta voi heidän mukaansa lisätä ottamalla mukaan ennustamattomasti vaikuttaneita ennakkoehtoja. Vahvistuvuutta tutkimukseen saadaan tukeutumalla tulkintojen teossa aiempiin tutkimuksiin. (Eskola &

Suoranta 2014.) Hyödynnän oman tutkimukseni luotettavuuden tarkastelussa näitä neljää kriteeriä.

Ensin tarkastelen uskottavuutta tutkimuksessa. Oppilaat saivat täyttää kyselylomakkeet täysin anonyymisti ja itsenäisesti koulupäivän aikana, joten voidaan olettaa, että heidän vastauksensa vastaisivat heidän omia käsityksiään. Kuten Eskola ja Suoranta (2014) sanovat, on laadullisessa tutkimuksessa tutkija tutkimuksensa tutkimusväline. Laadullisessa tutkimuksessa onkin tämän vuoksi tärkeää huomioida subjektiviteetti ja tutkijan vaikutus koko tutkimusprosessiin (Eskola & Suoranta 2014). Kerroin johdannossa omista taustoistani ja lähtökohdistani tutkimukseen, jolloin tuon lukijoille tietoon omien ajatuksieni taustan, joiden pohjalta lähdin tekemään tutkimusta ja analysoimaan tuloksia. Tulososiossa esittelin tutkittavien vastauksia sitaatteina, joilla pyrin osoittamaan, että tulkintani ja analyysini vastasivat oppilaiden käsityksiä.

Seuraavaksi keskityn tutkimuksen siirrettävyyteen, joka liittyy tutkimustulosten yleistettävyyteen. Tutkimukseni koostuu melko pienestä joukosta ja pienestä osin Suomea. Tutkittavat ovat kuvanneet luontoa oman kokemusmaailmansa perusteella ja tämän vuoksi tutkimus ei todennäköisesti olisi yleistettävissä tai siirrettävissä toiseen kontekstiin. Tutkimuksen tavoite ei tosin ollutkaan tehdä yleistettäviä päätelmiä, vaan saada lisää ymmärrystä ja tietoa maaseudulla ja kaupungissa asuvien lasten luontosuhteesta. Lisäksi, vaikka ei voida suoraan sanoa, että tutkimus olisi siirrettävissä toiseen kontekstiin, voi mahdollisesti samoja asioita nousta esille myös muiden alueiden oppilailla.

Kolmas Eskolan ja Suorannan (2014) luotettavuuden kriteeri keskittyy varmuuteen tutkimuksessa, jota voidaan lisätä ottamalla tutkimukseen mukaan ennakkoehtoja, jotka eivät ole olleet ennustettavissa. Tutkimuksessa ei voinut etukäteen tietää, kuinka lapset kysymyksiin vastaavat ja ovatko he ymmärtäneet kysymykset siten kuin itse ajattelin. Pyrin muodostamaan kyselylomakkeiden kysymykset mahdollisimman selkeästi, jotta väärin ymmärryksen riski pienenisi. Tutkimuksen analysoinnin pyrin toteuttamaan niin, että oppilaiden vastaukset saatiin käsiteltyä mahdollisimman kattavasti. Esimerkiksi tutkimuskysymykset muotoutuivat lopulliseen muotoonsa vasta kyselylomakkeiden läpikäynnin jälkeen, jolloin voitiin sanoa, että oppilaiden vastauksista pystyttiin analysoimaan luontosuhdetta tiedollisesta, toiminnallisesta ja elämyksellisestä näkökulmasta.

Viimeinen luotettavuuden kriteeri, jonka Eskola ja Suoranta (2014) esittelevät, on tutkimuksen vahvistuvuus, jota lisätään tukeutumalla aiempiin tutkimuksiin. Tukeudun aiempiin tutkimuksiin niin tutkimuksen alussa teoriassa kuin tutkimuksen lopulla pohdinnassa tuloksia tarkastellessani. Erityisesti vahvistettavuudella Eskola ja Suoranta (2014) tarkoittavat, että tutkimuksen tulkinnat saavat tukea muista tutkimuksista ja tätä tuon esille tulosten tarkastelussa vertaamalla tutkimukseni tuloksia useampiin muihin tutkimuksiin aiheesta. Vahvistuvuuden onnistumiseen tosin vaikuttaa, olenko tulkinnut toisten tuloksia oikein.

6 YHTEENVETO

6.1 Tutkimuksen tulokset tiivistetysti

Verrattaessa maalais- ja kaupunkilaislapsia toisiinsa, ei tutkimukseni pohjalta voida sanoa, että toisen ryhmän luontosuhde olisi toista selkeästi vahvempi. Tutkimuksessa kuitenkin ilmenee eroja ryhmien välillä. Tulosten pohjalta voidaan nähdä, että tiedollisesta näkökulmasta luontosuhdetta tarkastellessa kaupunkilaislasten luontosuhde olisi vahvemmallalla pohjalla. Elämyksellisestä näkökulmasta tarkasteltuna taas maalaislasten luontosuhde vaikuttaisi olevan vahvempi. Toiminnallisessa näkökulmassa esiintyi hajontaa, eikä siitä näkökulmasta kummankaan ryhmän luontosuhde ollut selkeästi vahvempi. Toiminnallisesta näkökulmasta maalaislasten luontosuhdetta tuki useammin ulkona vietetty aika sekä vapaampi ulkoilu. Kaupunkilaislasten luontosuhdetta toiminnallisesta näkökulmasta taas tuki läheisten kanssa vietetty aika luonnossa. Kummallakin ryhmällä on siis omat vahvuutensa ja heikkoutensa luontosuhteessa ja sen kehityksessä. Tutkimuksen pohjalta voisikin ajatella, että molemmat ryhmät kaipaavat vielä tukea luontosuhteen kehityksessä, mutta eri tavoin ja eri osa-alueilla.

6.2 Jatkotutkimusideat

Lapset voivat kokea ja ymmärtää luonnon eri tavoin kuin aikuiset ja olisikin tärkeää tutkia juuri lasten luontosuhdetta lisää. Tässä tutkimuksessa käytin aineistona kyselylomakkeita, joihin oppilaat kirjoittivat vastauksensa. Jotta aiheesta saisi vielä laajemmän ymmärryksen, voisi aineistoa hankkia myös muun muassa haastattelemalla ja seuraamalla lasten toimintaa luonnossa.

Tutkimusta voisi mielestäni hyvin jatkaa useampaankin suuntaan. Tutkimusta voisi ikään kuin laajentaa ja näin saada enemmän tai uutta tietoa. Jo pelkästään taustatietojen, kuten sukupuolen, lisääminen aineistoon voisi tuoda aiheesta lisää tietoa. Suuremmalla otannalla voisi saada mahdollisesti paremman kuvan nykypäivän lasten luontosuhteesta. Oppilaita voisi ylipäättään ottaa enemmän mukaan tutkimukseen ja otantaa voisi laajentaa myös keräämällä aineistoa eri paikkakunnilta.

Luontosuhdetta olisi mielenkiintoista tutkia myös opettajan ja opetuksen kannalta. Esimerkiksi, kuinka opettajan oma luontosuhde näkyy opetuksessa. Muun muassa Sjöblom (2012) korostaa tutkimuksessaan, että opetuksessa tulisi nostaa esille opiskelijoille keskeisiä arvoja ja pyrkiä näin edistämään heidän suhdettaan luontoon. Olisikin mielenkiintoista tutkia, missä määrin opettaja pystyy vaikuttamaan oppilaidensa luontosuhteeseen.

Myös historiallisen vertailun tekeminen olisi mielenkiintoinen näkökulma luontosuhteen tarkasteluun. Olisi mielenkiintoista saada tietää, kuinka lasten luontosuhde on muuttunut vuosien ja vuosikymmenten aikana. Skår ja Krogh (2009) käsittelevät tutkimuksessaan tätä näkökulmaa, mutta olisi mielenkiintoista tutkia sitä myös Suomessa ja kenties vielä vertailla maaseudulla ja kaupungissa tapahtunutta muutosta. Toinen mielenkiintoinen vertaileva näkökulma olisi tutkia eri maiden lasten eroja luontosuhteessa. Tällaisen tutkimuksen kautta voisi saada laajemmin kuvaa, kuinka erilainen ympäristö vaikuttaa luontosuhteeseen. Maiden välillä erot ympäristössä voivat olla myös huomattavasti suuremmat kuin saman maan sisällä.

6.3 Opettajan työ ja lasten luontosuhde

Lasten luontosuhteen kehityksen tukeminen on myös osa opettajan työtä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan luontosuhteen tärkeyttä (Opetushallitus 2014). Jotta lasten luontosuhteen tukeminen onnistuisi, näen tärkeänä, että opettajalla on tietoa lasten luontosuhteesta. Sjöblom (2012) nostaa esille, että opettajan tietoisuus erilaisista tavoista kehittää opiskelijoiden luontosuhdetta ulkona tapahtuvassa opetuksessa on tärkeässä roolissa. Lisäksi

Sjöblom (2012) esittää, että oppilaat saadaan kiinnostumaan paremmin luontoon liittyvästä opetuksesta, jos opetuksessa hyödynnetään heidän arvostamiaan asioita luonnosta. Tämä tutkimus voisikin antaa osviittaa siitä, kuinka lapset voisi saada kiinnostumaan luontoon liittyvästä opetuksesta. Muun muassa oppilaiden kertomat hienot tai mielenkiintoiset kokemukset luonnossa, voisivat toimia pohjana opetukselle.

Tutkimuksessa kaikki oppilaat eivät ajatelleet ihmisten kuuluvan luontoon, vaikka tämä olisikin tärkeää. Jotta oppilaat kokisivat olevansa osa luontoa tulisi Sjöblomin (2012) mukaan oppilaiden sitoutua luontoon. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nostetaan esille, että oppilaiden tulisi ymmärtää ihmiset osaksi luontoa ja riippuvaisuutensa siitä osana ihmiseksi kasvua (Opetushallitus 2014). Willamo (2004a) näkee tärkeänä, että lapsille tehtäisiin tietoiseksi heidän oma biologisuutensa. Willamosta (2004a) lasten olisi hyvä tutkia omaa elämäänsä ja sen riippuvuutta luonnosta esimerkiksi tarkastelemalla, mistä ruokaa saadaan, mihin jätökset menevät vessanpöntöstä ja kuinka kotona voi talvipakkasillakin olla lämmintä. Willamo (2004a) käyttää tässä yhteydessä henkilökohtaisen ekologian käsitettä. Kouluissa olisikin hyvä tilaisuus tutustua enemmän jokaisen henkilökohtaiseen ekologiaan ja näin saada oppilaat ymmärtämään itsensä osaksi luontoa. Tämä taas vahvistaa oppilaiden luontosuhdetta ja sitouttaa heitä luontoon ja sitä kautta ympäristönsuojeluun (Willamo 2004a).

7 LÄHTEET

Aho, L. 1987. Lapsi, luonto ja kasvatus. Juva: WSOY.

Björn, I. 2014. Luonnon monet tulkinnat. Teoksessa I. Björn (toim.) Ihmeellinen luonto. Kirjoituksia luonnosta. Pohjois-Karjan historiallisen yhdistyksen vuosikirja 16. Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys, 7-12.

Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Tampere: Tammerprint, 332-338.

Drougge, S. 2007. Leikeistä ja seikkailuista luontosuhteeseen. Kuvaus Luonnossa kotonaan -toiminnan menetelmistä. Helsinki: Suomen latu.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: vastapaino.

Faehnle, M., Kopperoinen, L., Tyrväinen, L., Löfström, I., Lyytimäki, J., Itkonen, P., Söderman, T. & Välimaa, P. 2014. Kaupunkiluonto on lähellä. Teoksessa L. Tyrväinen, M. Kurttila, T. Sievänen & S. Tuulentie (toim.) Hyvinvointia metsästä. Tallinna: MeediaZone, 75-84.

Hirvonen, T. 2018. Siirrä ilmaston tuhoavan elämäntavan lapsillesi, etkä edes tajua tekeväsi niin – Asiantuntijoiden mukaan toivoa ei ole menetetty. Yle 8.10.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10426333>. (Luettu 13.11.2019.)

- Jaakkola, J. 2016. "Näin myös ison hirven. Hirvi söi jäkälää.": viidesluokkalaisten luontosuhde ja riistaeläintietoisuus oppimissivuston kehittämisen pohjana. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/52732/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201701151153.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Luettu 21.10.2019.)
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 2011. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Kaleva 2019. Maalla asuvat lapset osaavat juosta, hyppiä, kiivetä ja pelata pallopelejä kaupunkilaislapsia paremmin. Pääkirjoitus 30.6.2019. <https://www.kaleva.fi/mielipide/paakirjoitukset/maalla-asuvat-lapset-osaavat-juosta-hyppia-kiiveta-ja-pelata-pallopeleja-kaupunkilaislapsia-paremmiin/822733/>. (Luettu 13.11.2019.)
- Koskimäki, A. 2018. Oppilaiden luontosuhteen näyttäytyminen luontokokemuksissa. Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63451/Koskim%c3%a4ki.Alli.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Luettu 21.10.2019.)
- Kouvolan kaupunki 2019. Kouvola tietoa. Kouvola. <https://www.kouvola.fi/kouvolankaupunki/kouvola-tietoa/>. (Luettu 24.11.2019.)
- Kuru, J. 1996. "Jos metsään haluat mennä nyt, niin..." Ala-asteen viidennen luokan oppilaiden ja luonnon välisen suhteen tarkastelu vastuullisen ympäristötoiminnan kontekstissa. Kasvatustieteen lisensiaatintutkielma, Lapin yliopisto.
- Laaksoharju, T. & Rappe, E. 2010. Children's Relationship to Plants among Primary School Children in Finland: Comparisons by Location and Gender. HortTechnology 20 (4), 689-695. <https://journals.ashs.org/horttech/view/journals/horttech/20/4/article-p689.xml>. (Luettu 21.10.2019.)

- Leinonen, M. 1979. Luonto ja ihminen. Jyväskylä: K. J. Gummerus.
- Leppäaho, M. 2011. Eri ikäryhmien luontosuhteen erot ja biologian opetus. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37019/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-2011112811744.pdf>. (Luettu 21.10.2019.)
- Maanmittauslaitos 2019. Tilastot. Pinta-alat kunnittain.
https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/attachments/2019/01/Suomen_pa_2019_kunta_maakunta.pdf. (Luettu 21.10.2019.)
- Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E. & Sorvari, S. 2011. Lukijalle. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Tampere: Tammerprint, 5.
- Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. (Luettu 21.10.2019.)
- Palmer, J. 1998. Environmental Education in the 21st Century : Theory, Practice, Progress and Promise. London; NY: Routledge.
- Puhakka, R. 2014. Erilaisia näkökulmia luontosuhteeseen. Alue ja Ympäristö, 43 (1), 112-113. <file:///C:/Users/Anri/Downloads/64813-Artikkelin%20teksti-74650-1-10-20170613.pdf>. (Luettu 21.10.2019.)
- Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Espoo: Limor.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen

tietoarkisto. <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>.
(Luettu 26.10.2019.)

Salomäki, A. 2018. Lapsen luontosuhde tuo turvaa läpi elämän. Turun Sanomat 24.6.2018.
<https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3995579/Lapsen+luontosuhde+tuo+turva+a+lapi+elaman>. (Luettu 13.11.2019.)

Sjöblom, P. 2012. Naturen och jag : en studie av gymnasiestuderandes förhållande till nature ur ett miljöpedagogiskt perspektiv. Turku: Åbo Akademis University Press.
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/84811/sjoblom.pia.pdf?sequence=2>. (Luettu 21.10.2019.)

Skår, M., Gundersen, V. & O'Brien L. 2016. How to engage children with nature: why not just let them play? Children's Geographies 14 (5), 1-14.
<https://www-tandfonline-com.libproxy.tuni.fi/doi/pdf/10.1080/14733285.2015.1136734?needAccess=true>. (Luettu 21.10.2019.)

Skår, M. & Krogh, E. 2009. Changes in children's nature-based experiences near home: from spontaneous play to adult-controlled, planned and organised activities. Children's Geographies 7 (3), 339-354. <https://www-tandfonline-com.libproxy.tuni.fi/doi/pdf/10.1080/14733280903024506?needAccess=true>. (Luettu 21.10.2019.)

Sulkunen, P. 2002. Yhteiskunnan luontosuhteen kriisiytyminen modernissa yhteiskuntateoriassa. Tieteessä tapahtuu 20 (7), 20-24.
<https://journal.fi/tt/article/view/58141/19819>. (Luettu 21.10.2019.)

Suopajarvi, L. & Valkonen, J. 2003. Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Tampereen kaupunki 2019. Tietoa Tampereesta. Tampere.fi.
<https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/tietoa-tampereesta.html>.

(Luettu 21.10.2019.).

Tilastokeskus 2003. Mikä on maaseutua?
https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_03_tyovoima_laatikko.html.

(Luettu 21.10.2019.)

Tilastokeskus 2019. Väestörakenteen ennakkotiedot alueittain, 2019M01*-2019M08*.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lj.px/table/tableViewLayout1/. (Luettu 21.10.2019.)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomivaara, T. 2005. Tieteellisen tutkimuksen perusteet.
<https://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>. (Luettu

26.10.2019.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf. (Luettu 21.10.2019.)

Tyrväinen, L, Kalevi, K. & Ojala, A. 2014. Luonnon virkistyskäytön terveys- ja hyvinvointihyödyt Teoksessa L. Tyrväinen, M. Kurttila, T. Sievänen & S. Tuulentie (toim.) Hyvinvointia metsästä. Tallinna: MeediaZone, 48-58.

Valkonen, J. & Saaristo K. 2010. Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. Helsinki: WSOYpro, 7-27.

Väyrynen, K. 2006. Ympäristöfilosofian historia. Maaäitimyytistä Marxiin.
Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.

Willamo, R. 2004a. Ihminen suhteessa luontoon. Teoksessa H. Cantell (toim.)
Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 36-45.

Willamo, R. 2004b. Luonto ja ei-luonto. Teoksessa H. Cantell (toim.)
Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 32-36.

Liite 1(1)
Aineistonkeruussa käytetty kyselylomake

Kyselylomake

Vastaa kaikkiin seuraaviin kysymyksiin!

1. Mikä mielestäsi on luontoa?

2. Mitä yleensä teet luonnossa?

3. Kuinka usein vietät aikaa luonnossa? Valitse yksi seuraavista:

- päivittäin
- viikoittain
- kuukausittain
- harvemmin

4. Kenen kanssa vietät aikaa luonnossa? Rastita kaikki kohdat, jotka sopivat itseesi:

- perheen (sisarukset, vanhemmat & isovanhemmat)
- kavereiden
- koulun
- harrastusryhmien
- itsekseni
- lemmikin kanssa
- muu, _____

5. Kerro jokin hieno tai mielenkiintoinen asia, jonka olet kokenut luonnossa.

6. Ovatko ihmiset mielestäsi osa luontoa?

Kiitos vastauksista! :)